

Muzejní noviny

Číslo 27 (2005/1)

Regionální muzeum a galerie v Jičíně

cena 20,- Kč

Přečtěte si... Obce Úlibice a Řeheč • Archeologie • Památky • Příroda • Osobnosti • Jičín v roce 1905 • Malíř Jindřich Procházka • J. K. Tyl v Jičíně aneb o jedné chybně umístěné desce • Denáry českých přemyslovských knížat • Počasí v roce 2004

ÚLIBICE A ŘEHEČ VE 14. STOLETÍ

První písemná zmínka o obcích Úlibice a Řeheč pochází z 20. ledna 1355. V konfirmač-

zde působil deset let.

O pět let později, 4. května 1360, je zmiňován Mikuláš, farář (plebanus) z Úlibic. Přítomnost druhého církevního hodnostáře v Úlibicích lze vysvětlit

ní je spíše výjimkou. Štěpán byl z nějakých příčin v Úlibicích nahrazen Mikulášem. Ten společně s Pavlem, knězem ze Záboboň, se stal vykonavatelem výměny farářů v Robousích

patrona robouského kostela.

Další zpráva pochází z 8. února 1365 a je opět společná pro Úlibice i Řeheč. Zde jsou zachyceni bratři Petr a Václav z Úlibic, vedle nichž figuruje i Martin z Řehče. Vystupují zde jako svědci nového obsazení církevního benefícia. Tehdy zemřelého kněze Štěpána vystřídal Václav, kněz z Jičína. Zde ale nastala jiná situace než v roce 1355, kdy byl Štěpán potvrzen držitelem patronátních práv. Nyní totiž Václav neobdržel potvrzení od držitelů patronátních práv (nebyl navržen) "*sed nondum recepti literas confirmac. Ad present.*" od Martini de Rzehec, Petri et Wenceslai de Ulibicz fratrum ani od někdejších poručníků sirotků a od dalšího spolupatrona Wochonis de Libun "*nec nomine tutorio orphanorum quondam fratris ipsorum de Ulibic similiter ac Wochonis de Libun clientum*". (LC II, s. 59.) Došlo k porušení patronátních práv držitelů Úlibic. V této geografické oblasti bylo časté duplicitní nebo triplicitní držení podacích práv. Byl to důsledek rozrodu zdejší šlechty a roztržistosti majetkové držby. Po smrti dospělých zástupců rodu někdo pravděpodobně nerespektoval práva sirotků a jejich poručníků a prezentoval svého kněze. Protože byly Úlibice ve vlivové oblasti pánů z Vartenberka a Václav přišel právě z Jičína, je možné, že právě Vartenberkové zde uplatnili svůj vliv. Tento pokus byl brzy odražen a nesouhlas s tímto postupem projevil i úředník (písař) arcibiskupské konzistoře.



Foto: kronika obce

Úlibice - pohled na kostel.

ÚLIBICE - Řeheč

ních knihách se k tomuto datu zachovala zpráva, která zmiňuje držitele patronátních práv v úlibickém kostele. Byli to Hynek z Valdštejna, Jan z Řehče a bratři z Úlibic, kteří po smrti faráře Jana dosadili na jeho místo kněze (presbiter) Štěpána, který

různými způsoby. Mohlo se jednat o nižšího klerika, který zastupoval kněze Štěpána v některých jeho úkonech. Nebo tato situace odráží jiný poměrně častý jev v této době. V řadách farářů u jednotlivých far jsou často mezery a plně kontinuová-

a Plané. Mikuláš, roubouský farář, byl za souhlasu patrona planenského kostela Hynka z Kostelce, přidělen ke kostelu v Plané, a Pavel byl naopak z Plané převeden do Robous. Zde se tato změna neobešla bez souhlasu Jana, řečeného Skála z Česova,

Dochovala se ještě jedna informace z konfirmačních knih datovaná 13. dubna 1367. Faráři, Jan z Ůlibic a Dyetochon z Wrischaw, byli vykonavateli výměny církevních hodností v Langhowě a Radimi. Jan, farář v Langhowě, byl po schválení Potého z Turnova a vojáka Zdenka z Radimi přidělen k radimskému kostelu, Dyetochon (či jen Dyetoch), kněz v Radimi, zase ke kostelu v Langhowě. Tuto druhou změnu schválil Bolek, patron zmíněného kostela. Obročí tedy držel Jan, který nahradil Mikuláše. I proto zřejmě píšák konzistoře zdůrazňoval, že Václav nebyl prezentován nikým z držitelů patronátních práv.

Soudní kniha města Jičina připomíná k roku 1368 Marsona z Ůlibic, před nímž sliboval jako svědek u soudu Mareš, ůlibický mlynář (Mares molendinator). Jedná se o první písemnou zmínku o vodním mlýnu v Ůlibicích.

K 19. červnu 1388 je poté datováno písemné prohlášení, které konstatovalo, že na statku Ůlibice zemřel Wachacz. Většina zpráv je společná pro obě zmíněné obce nebo spíše pro Ůlibice samotné. K roku 1399 je ale zmíněn v pramenech pouze Zbyněk z Řehče.

MIKULÁŠ (MIKŠÍK) Z ŮLIBIC A JEHO NÁSTUPCI

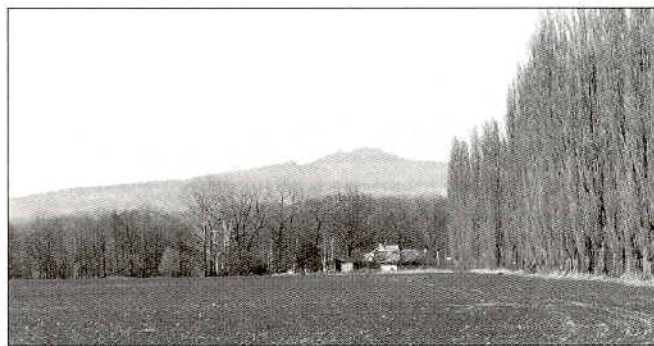
Na přelomu 14. a 15. století je připomínána významná postava nejen pro dějiny obce samotné, Mikuláš z Ůlibic. Dne 6. červenec 1397 dosazuje ke kostelu v Ůlibicích po smrti kněze Jana kněze Zbyňka. (Sbincem z Wogicz). Ve zprávě ze 4. října 1413 vystupuje společně s Janem Ohniškem. K tomuto datu se stali společníky ve vlastnictví statků. Hlavní osobou v této dohodě byl český král Václav IV. Mikuláš tehdy vlastnil v Ůlibicích tvrz (municione), poplužní dvůr s poplužím, hospodářské statky, dále platy v Řehči (Rzehczl), Radimi, Chvojném (zaniklá obec mezi Tužínem a Ůbislavicemi), Tužíně, Nemyčevsi (Nemoczewsi) a Hubálově, ohradí (pruh půdy kolem města určený k opevnění), pastviny, poplužní dvůr, hospodářské statky s platy, poli, loukami, stromy,

toky, rybníky a patronátním právem v Ůlibicích, Radimi a Nemyčevsi.

K roku 1415 je zmíněn Mikuláš z Ůlibic jako ručitel (rukojmie) Mikeše Ottana, sedě-

nika z Kopidlna, za 70 kop grošů. V této době byl farářem v Ůlibicích Zbyněk z Vojic.

Mikuláš z Ůlibic se účastnil Časlavského sněmu v roce 1421, kde zastával názory husitů, ale



Současné panorama Řehče

Foto: Mgr. P. Zíková

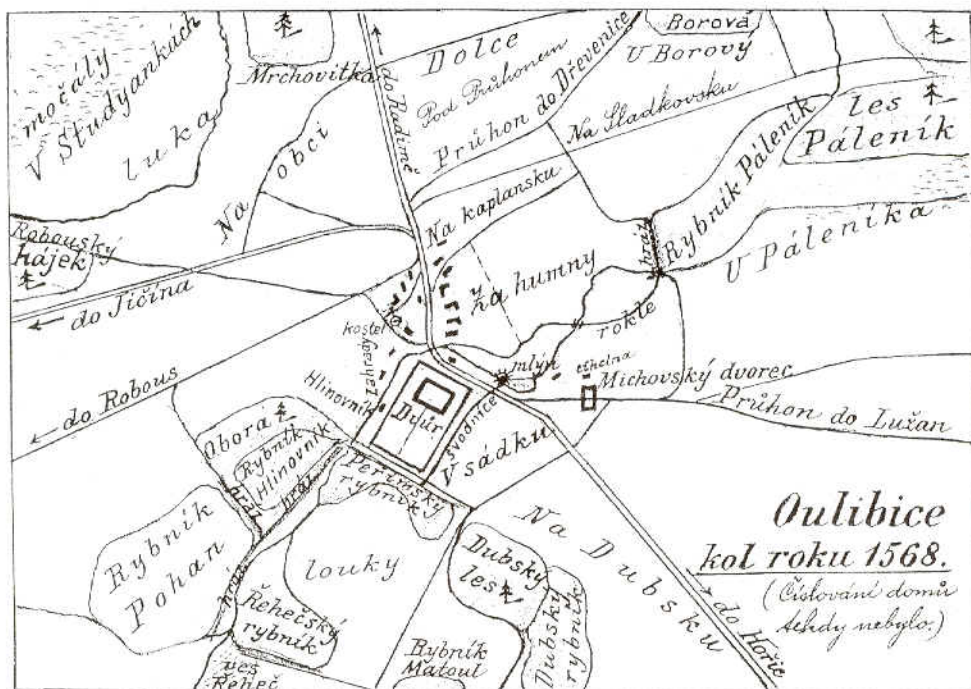
ním v Předslavicích, společně s Hynkem z Konecchlumí, Buckem z Mstihněvsi a Jankem z Lužan. Mikeš Ottan dlužil Janu z Nemyčevsi a jeho synovi Beněškovi z Nemyčevse 40 kop gr. pr. Před svědky přislíbil požadovanou sumu zplatit do dvou neděl po svatém Jiří.

Ve zprávě z 1. května 1416 je naopak uveden jako svědek. Jedná se o prodej dědictví Stranika z Kopidlna, které se nacházelo ve Studeňanech. Přesněji je tento majetek zmiňován jako poplužní dvůr s poli, loukami, haltěři a všemi svobodami. Toto zboží zakoupil Hašek (Hasskonny) ze Studeňan, společně s majetkem Dorothy, manželky Stra-

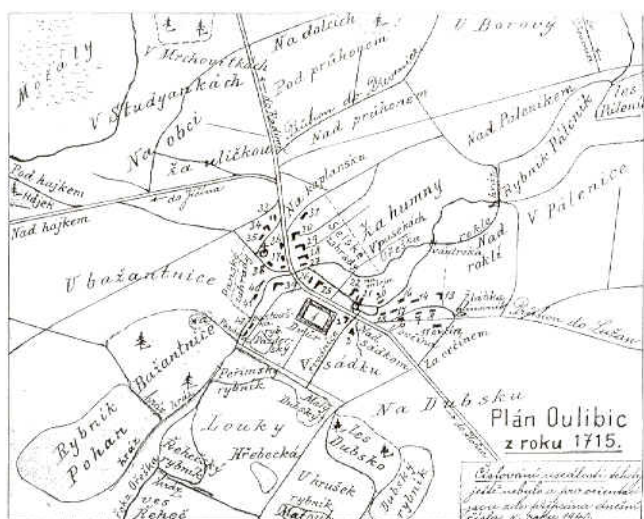
později se přiklonil ke straně Čeňka z Vartenberka. Poslední zmínka o Mikuláši z Ůlibic je z roku 1423, účastnil se známé bitvy u Hořic, která se odehrála ve dnech 20. - 27. dubna 1423 (Nedochoval se ani přesný popis bitvy, ani její přesné datum. K tomu více Čornej, P.: *Velké dějiny zemí Koruny české V, 1402-1427*. Praha 2000, s. 325. Autor uvádí - buď 20., 23. či 27. duben). V této bitvě se střetlo vojsko Jana Žižky s panským vojskem vedeným Čeňkem z Vartenberka a Arnoštem Flaškou z Pardubic. Žižka se opevnil na návrší u kostela sv. Gotharda. Čeňk ztratil většinu svého vojska, zbraní a vozů. V bitvě zahy-

nul kromě jiných i Mikšík z Ůlibic, další muži poté zemřeli při dobytí tvrze Kozojed, kam se část poražených stáhla. Jméno Jana Žižky je spojeno s Ůlibicemi ještě jednou. Roku 1424 udeřil Žižka po neúspěšném obléhání Hostinného na Jičinsko, kde zničil tvrze Černín, Mlázovice, Ůlibice a Smidary, náležející vesměs Čeňkovým spojencům a aktérům bitvy u Hořic.

Po smrti Mikuláše z Ůlibic se dědictví ujímá manžel Mikulášovy dcery Doroty, Beneš z Hustiřan a Mokrovous, který panství spravoval do roku 1454, kdy 9. května se svou manželkou Dorotheou z Ůlibic prodal i přes odpor příbuzných své dědictví v Ůlibicích. Jednalo se o tvrz, poplužní dvůr, hospodářské dvory se všemi platy, poli, loukami, pastvinami, rybníky, řečišti, toky, robotami, háji, patronátním právem v ůlibickém kostele a označeným rybníkem "pod Ohlinovníkem" (řečený Mařanovský) s luhem, který k němu dosahoval a mlýn nad Řehčí, dále "robotyna tom člověku, kterýž sedí podle farářova dvora." Prodej se také týkal držby dvou lidí v Řehči, všech svobod a práva dědického. Majetek zakoupil Věnek (Wienkoni) Černín z Černína. Zájmy Anny, vdovy po Mikuláši z Ůlibic (v jedné písemnosti užito pojmenování s různými odchylkami: *Mixonis de Ůlibicz* rovněž



Mapa Ůlibic kolem roku 1568. Kresba J. Roudného z kroniky obce



Mapa Úlibic kolem roku 1715. Kresba J. Roudného z kroniky obce

Mikssonis de Ulibiczich) se v této věci rozhodla hájit Veronika z Wrzesskowicz "guia ipsa Veronica habet melius jus ad dictas hereditates post olim Annam de Ulibicz, matrem suam" (sama Veronika má lepší právo na řečené dědictví po Anně z Úlibic, matce své). (Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých, díl II., vydal Josef Emler, Praha 1872, s. 250). V otázce dědictví v Úlibicích dále vystupovala Anežka, dcera Jana Ohništka ze Smidar, žena Jana z Cossinie, a také Slavon, řečený Boharinka z Chotělic, jehož práva zastupoval Věnek (Wienkona) ze Stranova. Bez jejich souhlasu nesměl být prodej úlibického panství proveden.

Roku 1463 předvolala Kateřina z Úlibic, druhá dcera Mikuláše z Úlibic, Bucka ze Smidar. Protestovala proti zmíněné smlouvě z 4.10.1413, kdy se "jejich otcové spojili bez vůle druhých". Podle puohonu (předvolání) se "nesměl jeden bez druhého zavazovat a měnit jednotlivé statky a dědiny, ale jedna ani druhá strana se nezachovala podle práva, aby při svých dědictvích zůstali po svých otcích...." (Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých, díl I., sestavil Th. Antl, Praha 1899, s. 119).

Z poloviny 15. století se zachovaly zprávy zmiňující pouze Řehče. Dne 23. dubna 1444 dosvědčilo šest šlechticů, že Markéta z Malobratřic, manželka Mikuláše z Řehče, dobrovolně přiznala, že své dědické právo, které měla na Malobratřicích a na všem zboží, jež

k tomu příslušelo, předala svému manželovi a slíbila, že vloží změny v desky zemské.

Dnem 29. března 1460 je datován spor mezi Purkartem z Kopidlna na jedné a Benešem z Mokrovous na straně druhé ve věci Řehčeského zboží.

Roku 1541 je zachycen v pra-

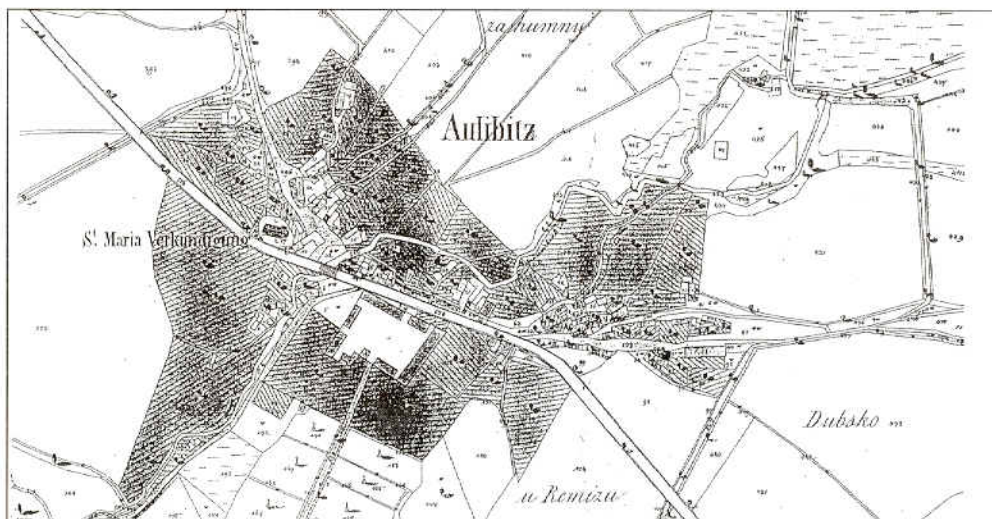
z Nežetic. Petr Otmar z Holohlav prodal roku 1527 Albrechtu z Újezdce a Kunici tvrz Úlibice s poplužním dvorem, celou vsí, dále dvůr a část vsi Lužany a Řehče a také kostelní podací právo v Úlibicích a Lužanech za 2 500 kop gr. č. Po smrti Albrechta roku 1553 se jeho nezletilých dětí Jana, Adama a Jindřicha ujal jeho bratr Jan st. z Újezdce a Kunice, seděním v Kovači.

Dne 30.9.1558 prodal Jan a Jindřich z Újezdce a Kunice dvůr v Úlibicích Fridrichu z Valdštejna za 6 900 kop gr. Podle této trhové smlouvy obsahovalo prodávané zboží tvrz Úlibice s poplužním dvorem při tvrzi a příkopem okolo ní, dále pole, louky, potoky, štěpnici, zahrady při tvrzi a dvoře, ohradu a pastviště. K dědictví náležel i shorelý a pustý poplužní dvůr u Lužan s poli, loukou, zahradami, mlýnem atd., dále celá ves Úlibice s patronátním právem, díl vsi Lužany s patronátním právem,

dýnce po jedné). K tomuto panství patřily lesy položené směrem k horám, tj. Páleník a Chotěšov (Hodišov) a lesy zvané řehečské, dále rybníky - Páleník, Hlinovník, Pohan, Řehčeský, Lhotský, Dubský, Peřimský, Matoul, Nový rybníček se sádkami a haltyři u tvrze a Lhotského rybníka, dále potoky a strouhy. Z poddaných si páni z Újezdce vyměnili pouze 11 osob. V této trhové smlouvě je zachyceno velké množství rybníků v okolí obce. Nově založený byl velký rybník Páleník a to v první polovině 16. století. Rybníky Pohan, Řehčeský a Hlinovník vznikly rozdělením bývalého rybníka Maňanovského pomocí tří umělých hrází.

SMÍŘIČTÍ

O deset let později, 31. ledna 1568, zakoupil Úlibice s částí Lužan Jindřich Smiřický ze Smiřic za 12 500 kop grošů. Trhová smlouva uvádí, že rod



Úlibice na mapě stabilního katastru z r. 1842. Originál uložen v Ústřed. archivu zeměměřictví a katastru Zeměměřického úřadu, Praha

menech Jan Malobratřický z Řehče, který poháněl Jiřika Procka z Cetně a vinil jej z hanlivých slov a nepoctivosti. "Taková slova svá učinil před pány, Jeho Milostmi a vladkami na plném soudu zemském...." (Pozůstatky desk zemských Království českého roku 1541 pohořelých, díl I., sestavil Th. Antl, Praha 1899, s. 316).

K roku 1524 je jako vlastník úlibického panství zmiňován Petr Otmar z Holohlav a na Úlibicích, kterého "k svědomí poháněl" Mikuláš Karlik starší

celá ves Řehče se samotou při vsi Kacákově Lhotě, celá ves Proseč a Studýnka. Dále se jednalo o příslušenství ve všech těchto vsích, platy stálé i běžné, selské dvory, osedlé i neosedlé a roboty. Smlouva zmiňuje i povinnosti jako hrabání luk, vození hnoje, pletí prosa, trhání konopí, praní a stříhání ovcí, chození na lovy, vození obilí z pole ve snopech, vození sena, vláčení a rytí řepy. Dále nový vlastník získal kury, husy, kuřata a výsadní krémy (v Úlibicích 2, v Lužanech, Řehči a Stu-

Smiřických získal touto koupí: tvrz Úlibice s poplužním dvorem u tvrze, poli, loukami, zahradami, chmelnicemi, pastvinami, pivovarem, mlýnem k výrobě oleje a obilním mlýnem. Je zde zmiňován i druhý dvůr zvaný Michovský, část Lužan s patronátním právem a jednou výsadní krémou, celá ves Řehče s výsadní krémou, poustka se vším příslušenstvím, celá ves Studénka a Proseč. V těchto vsích získal Jindřich Smiřický dvory se všemi platy, osedlými a neosedlými i sběhlými

mi z gruntů, kromě těch, které si ponechal Fridrich z Vadvštejna. Tato smlouva je první písemnou zmínkou o tzv. Michovském dvoru (v hoření části Ůlibic), který byl v roce 1713 zbořen a polnosti byly připojeny ke dvoru prvnímu.

Po Jindřichově smrti zdědil Ůlibice jeho druhý syn Jaroslav Jan. V roce 1584 koupil Konechlumí a statek Kovač se třemi vesnicemi a připojil k Ůlibicím. Po jeho smrti v roce 1588 zdědili Ůlibice jeho bratři, nejprve Albrecht Vladislav (zemřel 1602) a po něm Zikmund.

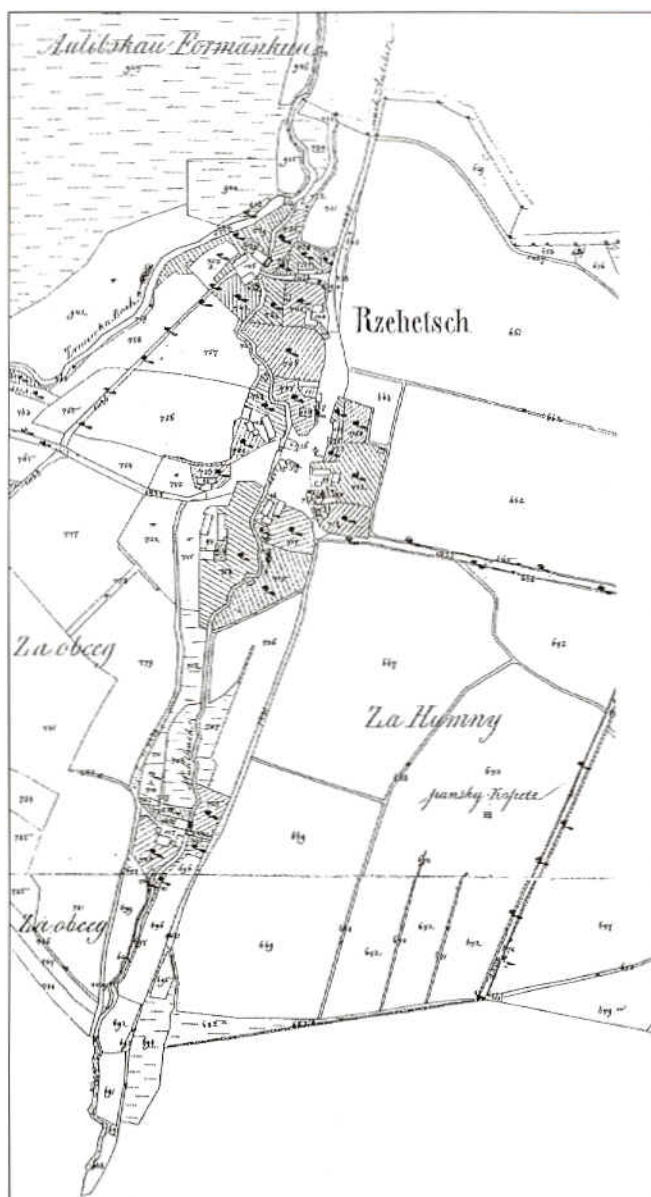
Nový majitel Zikmund Smiřický patřil v té době mezi nejbohatší české šlechtice, byl držitelem třinácti panství. Po svém otci zdědil panství Hrubou Skálu a Trosky, po strýci Jaroslavovi Kostelec nad Černými lesy, po mladších zemřelých bratrech panství Hořice, Ůlibice a Holovousy. Od panů z Oppersdorfu odkoupil panství Český Dub a Frýdštejn a roku 1607 získal panství Kumburk s Jičínem.

PANSTVÍ ALBRECHTA Z VALDŠTEJNA

Po bitvě na Bílé hoře byly všechny statky Smiřických zabaveny. Se svými nároky se přihlásil Albrecht z Valdštejna, který uplatňoval dědičné nároky po své matce Markétě, rozené Smiřické. Panství Kumburk, Ůlibice, Jičín, Hořice a další byly s královským povolením postoupeny Valdštejnovi v manství, propuštěny ze zemského práva a vymazány z desk zemských královským lenním listem z 9. září 1623. Po smrti Valdštejna roku 1634 bylo na základě císařské rezoluce ze dne 27. ledna 1635 a císařského listu z 8. května 1636 panství Kumburk a Ůlibice dědičně postoupeno polnímu maršálku Rudolfovi svobodnému pánu z Tiefenbachu za jeho vojenské služby. Za jeho vlády bylo panství popleněno švédskými vojsky. Dle majorátu zřízeného Rudolfem z Tiefenbachu mělo toto panství připadnout po smrti jeho manželky Marie Anny ze Šternberka na Jana Norberta ze Šternberka. Ten zemřel roku 1678, jeho syn a nástupce Jan Josef se roku 1700 utopil v řece Innu. Po vymření rodu po meči

měl majetek připadnout jeho strýci Rudolfovi Vilému z Trauttmansdorffu.

cházka. Všichni kromě Václava Procházky měli dva potahy. Petr Světlý choval dále pět krav,



Řehč na mapě stabilního katastru z r. 1842. Originál uložen v Ústřed. archivu zeměměřictví a katastru Zeměměřického úřadu, Praha

SITUACE PO TRICETILETÉ VÁLCE

Situaci po skončení třicetileté války nejlépe dokládá soupis zemědělských usedlostí a půdy z roku 1654 zvaný berní rula, který sloužil k vyměřování daní.

Ůlibice a Řehč náležely k panství Kumburk a Ůlibice, k majetku hraběnky Marie Anny ze Šternberka. Největším sedlákem v Ůlibicích byl podle katastru Petr Světlý, který obhospodařoval 18 rolí. Patřil společně s šesti dalšími do skupiny rolníků s potahem. Mezi nimi byl i mlynář na panském mlýně Eliáš Tomsa a švec Václav Pro-

sedm jalovic a tři prasata. K větším majitelům dobytka patřil i zmíněný mlynář s šesti kravami, třemi jalovicemi a čtrnácti ovci.

Skupinu rolníků bez potahu tvořilo v Ůlibicích pět hospodářů. Mezi nimi byl i další mlynář Kašpar Šnejder, který byl panským mlynářem v Dřevěnicích, a také řezník Ondřej Vondru. Dále žili v obci tři hospodáři bez rolí, kteří ale chovali krávy, jalovice i prasata. Více různých živností pro obec rula nezaznamenává.

V Řehči žili tři rolníci s potahem a tři bez potahu. K první skupině náležel i místní řezník

Jakub Erban. V berní rule je zapsán i jeden pustý chalupnický statek. Jednalo se o statek Jenikovský. Ani pro Řehč již není v katastru zachyceno větší množství živností.

Celkem bylo v Ůlibicích 50, 52 kop záhonů všech polností, všechny byly obdělávány; v Řehči bylo 17, 40 kop záhonů, z toho obdělávaných 16, 50 kop záhonů.

Roku 1665 připadly po smrti hraběnky Emilie Slavatové pohledávky v hodnotě 500 000 kop miš. na smiřických statcích jejímu druhému manželovi hraběti Bohumilu z Windischgratzu, jakožto dědici veškerého jejího majetku. Podle císařské rezoluce z 16. prosince 1665 měl být k vydobytí této pohledávky nápomocen královský fiskus, jehož práva byla na těchto statcích postoupena právě Windischgratzovi. Tímto způsobem, ale nechtěl hrabě svoje práva získávat, snažil se spíše obdržet pohledávky přátelským vyrovnáním se současnými držiteli statků. (Více k tomu Bilek, T.: *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, díl I. Praha 1882.) Mezi majiteli panství, na kterých spočívaly pohledávky, byli i dědicové Rudolfa z Tiefenbachu, resp. Jan Norbert, hrabě ze Šternberka. Jednalo se o statky Jičín, Kumburk a Ůlibice a částka, která na nich vázla byla 80 tis. zl. Mnozí držitelé těchto statků ale nesouhlasili s tímto nařízením. Pro tento nesouhlas byla zřízena na základě císařské rezoluce ze dne 7. září 1667 zvláštní komise. Proto někteří držitelé statků začali s hrabětem z Windischgratzu situaci řešit. Byl to i Jan Norbert, hrabě ze Šternberka, který se zavázal smlouvou ze dne 4. listopadu 1668 zaplatit hraběti z Windischgratzu pohledávku 50 000 zl. Jan Norbert zemřel 26.9.1676, po něm nastoupila jeho manželka Isabela Magdalena z Portia jako poručnice svých dětí, a ta učinila roku 1677 s hrabětem z Windischgratzu vyrovnání.

PANSTVÍ KUMBURK A ŮLIBICE NA PŘELOMU 17. A 18. STOLETÍ

K panství patřilo město Jičín s městečkem Železnici, městečko Nová Paka a deset vrchních rychet. K Ůlibické rychtě patřily

roku 1682 - Ůlibice, Řeheč, Lužany, Studénka a Pustá Proseč. Další rychty byly dřevěnická, robouská, třtěnická, bělská, staropacká, libštátská, peřimovská, košťálovská a levinská.

k nejmenším držitelům půdy, tj. do 1 strychu (1 strych = 1 korec = 0,29 ha), tři vlastnili pole v rozloze 1,1-5 str. a stejný počet hospodářů obhospodařovalo pole v rozloze 5,1-15 str. Dal-

žilo v obci osmnáct. Platili jak úrok, tak vykonávali pěší robotu. Třináct z nich obhospodařovalo i určitou část pole, od 1/4 věrtele po 2 strychy.

Robotní seznam z roku 1777 byl sestaven jako důsledek robotního patentu Marie Terezie z 13. srpna 1775, který byl reakcí na selské bouře na jaře roku 1775. Máloterému hospodáři v Ůlibicích byl počet robotních dní snížen. Seznam oproti urbáři z roku 1774 zaznamenal o jednoho velkého sedláka (Václav Letošník) a chalupníka více.

Josefinský katastr zachycoval vysušené rybníky směrem k Řehči, tj. rybník Pohan, Řehečský, Peřimský a Pazderský rybník. Místo nich již katastr zaznamenal louky. V této době se již více vyplácel chov dobytka než rybníctví. Na místě vysušeného rybníku Hlinovník byla zřízena bažantnice. Na konci 18. století zbyly v obci pouze rybníky - Páleník, velký a malý Dubský, Matoul a Hřebecký.

ŮLIBICE V PRVNÍ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Trauttmansdorffové dále zvětšili dvůr a zřídili pila. Na začátku 19. století byl v Ůlibicích hospodářský dům, zahrada

PRUSKO RAKOUSKÁ VÁLKA V ROCE 1866

Stará kronika obce Ůlibic (SOKA Jičín) od Roberta Roudného se vrací k válečnému roku 1866. "Z tiché osady učiněno údolí slzavé. Obyvatelstvo přchlo kvapně do lesů a k jihu směrem k Vysokému Veselí, aby sebe zachránilo s nejnútnejším majetkem na vozích a odvezli i něco dobytka. Pláč i nářek rozléhal se osadou, na obličejích strach a zoufalost. V obci zůstalo málo lidí, kteří hlídali obec, ostatní všichni utekli." V den bitvy u Jičína 29. června 1866 bylo v Ůlibicích slyšet střelení z děl a lidé viděli záři z hořících vesnic v okolí Jičína. Dne 30. června se objevily v obci pruské pluky. Tábory pruského vojska, které se usadilo i v okolí obce, zničily valnou část úrody. Opuštěná obec byla drancována a zbývající dobytek byl rekvírován. Seznamy válečných škod zachycují podrobně ztráty jednotlivých osob, ale i obci jako celku. Škodu v Ůlibicích způsobilo ve dnech 30.6.-3.7.1866 pruské vojsko a to "obležením a pleněním". Celá škoda čítala 10 493 zl. 58 kr. Okresní komise upravila částku na 9 463 zl. Obec poté dostala zálohu 4 731 zl. 64



Pohlednice Ůlibic ze sbírky Ing. K. Čermáka

V Ůlibicích žily po dlouhou dobu rody: Kodydkův, Letošníkův, Polákův, Roudných, Tejchmanův, Tepřtův, Trnkův, Vichův a Závěských. Takové rody lze zachytit i v Řehči: Čapkův, Francův, Kněžův, Kopeckých, Kozákův, Rejmanův, Šádkův, Šmejduv a také Závěských.

Dne 31. ledna 1710 zakoupil panství Kumburk - Ůlibice říšský hrabě Jan Josef z Trauttmansdorffu. Dne 7. února roku 1713 získal Jan Josef od Jana Václava Klusáka z Kostelce svobodný deskový dvorec v Ůlibicích za 5 000 zl. rýn. Jednalo se o dvůr, sídlo, stáje, stodoly s chalupami pro poddané, pole, pastviny, zahradu, louky, dobytek atd. Z roku 1713 pochází seznam hospodářů žijících v Ůlibicích. Sedláků s potahem bylo v obci sedm, chalupníků šest a domkářů bez rolí devět. Nejvíce dobytka držel sedlák Václav Sobotka, který choval 4 koně, 5 krav, 2 jalovice, 8 ovci a 1 prase. Dobytek chovali i čtyři chalupníci.

Již roku 1712 byl ůlibický kostel Zvěstování Panny Marie ve velmi špatném stavu, a proto byl o čtyři roky později stržen a na témže místě nově vystavěn. Patronem byl Jan Josef hrabě z Trauttmansdorffu.

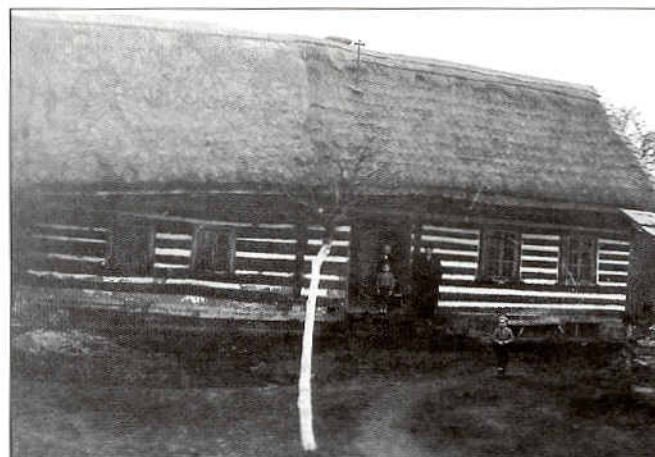
ŮLIBICE A ŘEHEČ VE 2. POLOVINĚ 18. STOLETÍ

V Ůlibicích zachytil tereziánský katastr k roku 1757-24 hospodářů, z toho deset patřilo

šich pět mělo výměru 15,1-30 str., dva další 30,1-60 str. a jeden vlastnil pole v rozloze přes 60 str. Trispřežní koňskou robotu měl v obci jeden hospodář celkem 153 dní v roce. Dvouspřežní koňskou robotu zde provádělo šest hospodářů, kteří měli společně 468 robotních dní, pěší ruční robotu plnilo v obci 18 rolníků a celkem jim bylo určeno 1342 robotních dní.

V Řehči žilo v tomto období osm hospodářů. Po jednom náleželi do skupin s držbou půdy do 1 str. a 15,1-30 str. a vždy dva rolníci měli pole v rozloze 1,1-5; 5,1-15 a 30,1-60 strychů půdy. V obci prováděli dva sedláci dvouspřežní koňskou robotu společně celkem 208 dní v roce, šest rolníků mělo v obci ruční pěší robotu a to dohromady pro ně představovalo 540 robotních dní v roce.

Z roku 1774 pochází urbář, v němž jsou vypsány povinnosti poddaných v Ůlibicích k jejich vrchnosti. Sedláků s největší výměrou půdy žilo v obci k roku 1774 pět: Jan Čapek, Václav Hoch, Matěj Kopecký, Jan Vich a Jan Kvasnička, který byl v té době rychtářem. Nejvíce půdy měl z této skupiny Jan Vich, který obhospodařoval 69 strychů. Urbář zaznamenává roční úrok poddaných a také jejich robotu pěší i s potahem. Chalupníků žilo v obci šest, mezi nimi byl i mlynář Josef Machačka. Tato skupina vykonávala již pouze robotu pěší. Zahradníků



Ůlibice - stará škola

s loveckým domem, mlýn a pila.

Již v roce 1815 se stavěla císařská silnice z Mladé Boleslavi přes Jičín k Ůlibicím a přes Špici k Nové Pace. Rovněž byla vystavěna i část silnice od pířamu (kamenný sloup jako ukazatel cesty) k ůlibickému kostelu a most přes řeku Ořešku. Silnice byla dokončena v letech 1817-1820. Každá obec v okrese na ni musela přispět nemalou částkou.

kr. Seznam vyhotovilo představenstvo obce 26.9.1866.

ŠKOLA

Až do roku 1886 chodily děti z Ůlibic do školy v Lužanech. Roku 1790 uvádí školní seznam 37 školních dětí z Ůlibic od 6 do 11 let, z toho 20 chlapců a 17 dívek. Školu ale navštěvovalo pouze 14 dětí, z nichž 12 chodilo do školy nepravidelně. Ostatní

vůbec nechodily, zejména děti šesti a sedmileté. Návštěva tamní školy byla velmi obtížná, především pro neschůdné cesty v zimě. Proto se úlibičtí občané domáhali zřízení samostatné jednotřídní obecné školy v Úlibicích.



Úlibice - škola
Foto: Kronika obce

Po delší době vynesemím zemské školní rady v Praze z 2. června 1886 bylo jejich žádosti vyhověno. V prosinci téhož roku byl ustanoven správcem školy Josef Drbohlav, který se na základě dekretu c.k. školní zemské rady z 6.7.1887 stal definitivním učitelem se služným 400 zl. a funkčním přídatkem 50 zl. Do nové školy bylo tehdy zapsáno 89 žáků. Vyučovalo se v najaté místnosti v čísle 34 patřící Josefu Šádkovi. Nejpotřebnější pomůcky darovala c. k. okresní školní rada a byla také založena školní knihovna. Najatá místnost brzy nevyhovovala, a tak bylo usneseno postavit vlastní školní budovu. Místo pro školní budovu bylo vyměněno za obecní pozemek od velkostatku knížete Trauttmansdorffa. Se stavbou bylo započato na jaře roku 1888 za vedení Josefa Kysely, stavitele ve Slikovsi. Vystavěná jednopatrová budova se dvěma třídami a byty pro řidičů učitele a učitele stála celkem 8 000 zl. Občané přispěli pivozy zdarma. Majitel velkostatku daroval na stavbu školy 4 500 zl., subvence výboru činila 600 zl. Nová budova byla vysvěcena 4. listopadu 1888. Prvním definitivním učitelem v této škole byl Josef Kosáček, který zde vyučoval až do roku 1911. Druhou školní třídu povolila Zemská školní rada v Praze 25. ledna 1888, vyučování v této třídě započalo 2. ledna 1889. Do první třídy bylo zapsáno 33 a do druhé 48 žáků. V tomto roce byl také Josef Drbohlav jmenován řidičím učitelem a jeho funkční pří-

platek se zvýšil o 50 zl. Nová škola měla zahradu skládající se ze štěpnice, zkušebního pole, zelnice a květnice.

Úlibická škola byla zpočátku pouze pro místní děti. V roce 1893 podali občané obce Řehč z žádost o přískolení do Úlibic. Jejich žádosti bylo vyhověno zemskou školní radou 15. října 1895 a děti z Řehče začaly chodit do úlibické školy od 1. ledna 1896. Dosud tamní děti navštěvovaly školu v Robousích, kam docházely v letech 1799 - 1896.

Školní děti hrály také divadlo. Za výnosy z představení se většinou zařizovaly nové pomůcky nebo opravovaly ty staré. Kromě divadelních her se zúčastňovala školní mládež i tzv. stromových slavností. Roku 1907 tak při této příležitosti vysázely na obecním pozemku řadu švestkových stromů, které byly vypěstovány na školní zahradě. Následujícího roku byla tato slavnost pořádána na oslavu šedesátiletého trvání panování Františka Josefa I. Na návsi uprostřed obce bylo vysazeno



Úlibice - hostinec; část pohlednice ze sbírky Ing. K. Čermáka

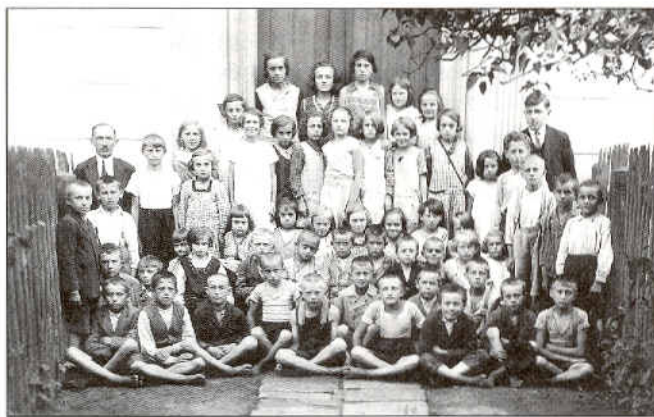
počet dětí stoupl na 52 a opět se mohlo vyučovat ve dvou třídách.

Ve školním roce 1927/28 byla do školy zavedena elektrina. Celou elektrifikaci provedla firma Černý a spol. z Jičína a stála celkem 779 Kč 05 h.

Pro trvalý pokles žáků se škola v roce 1945 stala opět jednotřídní. Zákonem z roku 1948 byla zrušena škola obecná a změněna na školu národní.

ŽIVNOSTENSKÝ ŽIVOT OBCE

Roku 1900 bylo v Úlibicích několik živnostníků. Josef Letošník byl obchodník a zároveň hostinský, obchodníci byli



Žáci úlibické školy v roce 1930 s panem řidičím Kovářem a panem učitelem Kocourem

23 jubilejních lip. I tentokrát vyšel průvod ze školní budovy a nesl okrášlené stromky. Roku 1910 byl naopak slaven dětský den, kdy děti sehrály činohru se zpěvy Dráteníci. Tyto slavnosti a ochotnické divadlo dětí pokračovaly i v následujících letech.

Největší počet dětí byl na zdejší škole v letech 1901/1902, kdy školu navštěvovalo 114 žáků. Nejmenší počet nastal naopak v letech 1925/1926, kdy počet dětí klesl až na 44. Na základě toho spojila zemská školní rada výnosem ze dne 27. srpna 1925 dočasně první a druhou třídu. V příštím roce ale

dále František Janoušek a Marie Poláková. V obci dále své služby nabízel truhlář Vít Machač, kovář Jan Kodydek (kovárna v držení rodu od roku 1717, kdy ji zakoupil kovář Jakub Kodydek) a dva obuvníci Josef Šádek a Josef Těprt. Josef Strnad byl v obci mlynářem a dále zde pracovala parní pila a dvůr knížete Karla Trauttmansdorffa. Před rokem 1907 vystřídal Jana Kodydka v kovářské dílně Václav Kodydek. K obuvníkům patřili Antonín Dytrých a František Polák. Vedle výše zmíněných ale přibyla dále řada dalších. Obec měla již i krejčího Josefa Stárka,

mléko prodával František Janoušek a ovoce nabízel Josef Lukeš a Antonín Tajchman. V Řehči je již tohoto roku zachycen obuvník Josef Polák a kolář Václav Prokeš. Před ním toto řemeslo v obci vykonával Josef Luks.

V roce 1923 si v obci otevřel trafikou válečný invalida Josef Nožička. Byla přistavěna k hasičskému skladišti. V roce 1928 zřídila u pirámu firma Vacucom oil Company Josefu Kinčovi benzínovou pumpu. Naproti téhož roku vznikla truhlářská dílna Jaroslava Adolfa.

V roce 1927 byl hostinským L. Letošník, obchod se smíšeným zbožím provozovali František Janoušek a L. Letošník, kovářem byl J. Kodydek, krejčím J. Samler, obuvníkem J. Šádek a truhlářem V. Machač. Mlýn provozoval František Doubek z Bělohradu, který zakoupil mlýn roku 1924 od Františka Strnada. Mlýn v Řehči obstarával V. Nováček.

Dne 15. července 1930 zakoupil Jan Smola od Fr. Janouška dům čp. 51 se smíšeným obchodem a zřídil v něm hostinec. J. Smola byl dříve nájemcem první hospody v obci. Roku 1936 se novým nájemcem této hospody stal Ludvík Rakovič. Roku 1937 si otevřel obchod Josef Šmejc, vystěhoval se z hospody stejně jako Ludvík Rakovič, a hostinec pronajal opět Jan Smola. Od této doby byl hostinec otevřen pouze v době konání tanečních zábav, divadel a schůzí, jinak se zde nečepevalo.

Roku 1940 zakoupil hospodu "U Letošníků" od jičínského obchodníka Aloise Pižla Ladislav Roubiček z Robous.

POČET OBYVATEL A SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ OBCE

Počet obyvatel v Úlibicích kolísal. Roku 1869 zde žilo 481 obyvatel, nejvýraznější vzestup je zachycen sčítáním obyvatel v roce 1890, kdy zde bylo zaregistrováno až 523 lidí. Od roku 1900 ale již počet obyvatel výrazně klesá. V roce 1930 v obci žilo již pouze 354 obyvatel. Počet domů ale v letech 1869-1930 jenom rostl. První údaj je znám z roku 1869, kdy zde stálo 49 domů, v letech

1890-1900 potom 53 a v roce 1930 dokonce 77.

Počet obyvatel Řehče se od roku 1869 pouze výrazně snižoval. Roku 1869 měla obec 151 obyvatel. Roku 1900 zde žilo již pouze 102 lidí, po první světové válce, v roce 1921, zde byl při sčítání obyvatel registrován počet 93 a roku 1930 byl zachycen drobný nárůst na 99 obyvatel. Počet domů byl v roce 1869 - 14, v letech 1890-1921 se počet domů udržoval na čísle 18 a roku 1930 vzrostl o další tři domy.

Roku 1850 patřily Ůlibice do jičínského okresu, v letech 1869 až 1910 náležely do stejného okresu, ale nesly název Ůlibice. Od roku 1921 opět patřily k jičínskému okresu pod jménem Ůlibice. Řehč náležela také v celé své historii k okresu Jičín. V letech 1850-1921 byla Řehč osadou obce Robousy, v letech 1930-1950 figurovala jako samostatná a v roce 1961 se stala osadou obce Ůlibice.

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Na počátku války bylo nařízeno, aby v každé obci vznikaly komise - zdravotní, chlebová, pro ukončení prací o žních na poli a obstarání setí, pro zásobování obyvatel atd. Již během prvního válečného roku pořádaly školní děti i učitelé řadu charitativních akcí. Byly uskutečněny sbírky během dětského dne, sbírka pro Českou zemskou komisi, probíhaly tzv. dny odříkání pro Červený kříž apod. Děvčata pro vojny upletla 17 párů nátepníček, 3 páry ponožek a společně s chlapci zhotovili 300 párů papírových vloček do bot. I v dalších letech sbírky pokračovaly, v obci se sbíraly vlněné látky, guma, kaučuk, vedle ostružinového listí i listí jahodové, kopřivy, lipový květ, žaludy, duběnky atd. Na vánoce roku 1916 uspořádaly děti vánoční nadílku pro vojny v jičínské nemocnici. Vojáci dostali houby, jablka, sušené švestky a šípky. Každý rok obec rekvirovala dobytek, odevzdávala brambory, mouku, obilí, máslo, sádlo ze zabitých vepřů, vejce apod.

Roku 1915 se konalo vojenské cvičení mladíků odrostlých v Ůlibické škole. Při této příležitosti bylo několik obcí spojeno

do skupin a cvičitelem byl většínou zvolen učitel. Ůlibice byly přičleněny ke skupině Robousy a z obce se účastnilo 9 mladíků. Protože byl v obci citelný nedostatek pracovních sil, bylo na výpomoc na polní práce v obci internováno do velkostatku dva-

s nevratným zraněním.

Před koncem války byla v obci zřízena v čp. 52 četnická stanice pro Ůlibice, Řehč, Kacákovu Lhotu, Robousy, Dvorce, Studeňany, Dřevěnice a Lužany. V r. 1929 byla přestěhována do čp. 38 a byl sem zaveden telefon.



Členové Sboru dobrovolných hasičů v Ůlibicích

cet zajatých Srbů a také posláno několik párů erárních koní. Dne 6. září 1915 byl větší z obou zvonů na kostelní věži odvezen pro válečné účely, vážil 1090 kg. Byly samozřejmě vypsané i válečné půjčky.

Dne 24. dubna 1917 se konala stromová slavnost na paměť světové války a nástupnictví císaře Karla. Na památku této události byl v obci vysázen jablonoňový sádek U Křížku a stromořadí švestek směrem k Dřevěnici. Na paměť padlých vojnů, především bývalých žáků Ůlibické školy, nasypaly školní děti v témže roce na školní zahradě mohylu, kterou posázely jedlemi a břečťanem.

Ůlibice i Řehč se rovněž účastnily akce spolku České srdce, které se snažilo, aby místní lidé zaopatřili zdarma děti z jiných míst po celé léto. V Ůlibicích tak bylo umístěno šest a v Řehči jedno děvče. Jednalo se především o děti z Prahy a jejich předměstí.

Během války padlo mnoho lidí i z Ůlibic. Na počátku války v roce 1914 padl v Bosně Josef Jůra, dále František Tejchman a Josef Plechatý. V roce 1915 zemřel František Holman. O rok později na ruském bojišti padl František Šubrt a v srbském zajetí zemřel mlynář Josef Strnad. Dále v této válce zemřeli Václav Roudný (nezvěstný, ruské bojiště), František Horáček, Josef Vích a Antonín Holman. Tři lidé se z války vrátili

PRVNÍ REPUBLIKA

První určitou zprávu o vyhlášení samostatného státu přinesl do obce kolem 11. hodiny 29. října 1918 Václav Pánek, strojnický učeň u firmy Knotek a spol. Oslavy vzniku samostatného státu probíhaly v celé obci. Promluvil Josef Čihula a slavilo se i v hostinci U Letošníků. Dne 8. listopadu 1918 se konala školní slavnost v okrášlené první třídě. Dne 23. dubna 1919 byly v rámci stromové slavnosti vysázeny na školní zahradě dva štěpy Svobody a 4. května se konala veřejná stromová slavnost, kdy byla zasazena lípa svo-

byl učitel František Kocour. Ten byl také obecním knihovníkem a vzdělávatelem Sboru dobrovolných hasičů v Ůlibicích, který vznikl již na konci 19. století, a také členem Místní osvětové komise. Spolek získal v roce 1931 nové jeviště, které namaloval malíř Dvořák z Konecchlumí. Vedle těchto spolků se o kulturu staralo i Místní sdružení republikánského dorostu, které hrálo i ochotnické divadlo.

Do obecních voleb v roce 1919 byly v obci přihlášeny tři strany. Jednota malorolníků organizovaných ve straně čs. socialistů, domkáři při sociální demokracii a dělníci ze dvora sdružení v sociálně demokratické straně dělnické. Starostou byl zvolen hostinský a rolník Josef Letošník za stranu sociálně demokratickou. Po jeho smrti v roce 1922 jej nahradil mlynář Josef Kynčl. Do voleb do národního shromáždění se hlásily již jen dvě strany: Domovina (agrární strana), která získala většinu, a sociální demokracie.

Od 1. listopadu 1920 jezdil poprvé z Jičína do Nové Paky poštovní autobus. V březnu roku 1924 byl změněn název Ůlibice na Ůlibice. Dne 25. května 1924 se v obci konal hasičský sjezd na paměť 25. výročí založení zdejšího sboru.

Pozemková reforma proběhla v obci v roce 1923 a 1925. Dne 11. července 1923 svolal přidělový komisař Josef Uždil všechny zájemce o půdu do hos-



Ůlibice na jaře

Foto: Kronika obce

body na rozcestí silnice Lužany - Konecchlumí.

V této době byli činní i divadelní ochotníci. Divadlo hrály v obci školní děti, ale existoval zde i Ochotnický divadelní a vzdělávací spolek v Ůlibicích, jehož dlouhodobým režisérem

byl U Letošníků, kde se určilo, kolik půdy z původního dvora každý z nich získal. V obci vznikla řada nových hospodářství a obec se rozrostla. V roce 1925 byla zahájena druhá parcelace velkostatku v Ůlibicích. Půda byla přidělena i lidem

z okolních obcí.

V roce 1926 vzniklo v obci meliorační družstvo pro odvodnění pozemků. Téhož roku se v obci objevilo i první rádio, které si pořídil účetní pily Jan Rautschka.

Elektrifikace obce proběhla v roce 1928 celkovým nákladem 169 000 Kč. V této souvislosti bylo v předchozím roce utvořeno Družstvo pro elektrizaci obce. V této oblasti se také měla stavět údolní přehrada za pilou, která měla zatopit vodou tamní louky pod Páleníkem, aby zadržené vody z hor zavlažovaly v létě louky kolem Cidlíny. Mělo být zatopeno 80 ha většinou luční půdy. Pro odpor okolních obcí z celé akce sešlo. Od 5. května 1928 se začalo se stavbou silnice k Řehči. Tyto práce byly svěřeny Ing. Josefu Hrdému z Jičína. Silnice byla stavěna již před válkou, ale pro nedostatek peněz byly práce ukončeny. V srpnu a září roku 1929 byla asfaltována silnice z Jičína až na Špici.

V roce 1931 byl pořízen nový zvonek na hasičském skladišti. Byl zakoupen nákladem obce, protože lužanský farář zakázal zvonit kostelním umíráčkem příslušníkům církve československé. V roce 1933 zakoupila obec motorovou stříkačku za 32 tis. Kč. Téhož roku také vyměnil kníže Trauttmansdorff s Václavem Kodydkem, bývalým prokuristou agrární banky v Jičíně, zdejším rodákem, zbytkový dvůr za zbytkový dvůr v Konecchlumí. V roce 1934 zakoupil pilu s příslušnými pozemky František Kvaček z Moravic. Protože nemohl zaplatit kupní cenu, musel se koncem roku zase odstěhovat.

Dne 25.1.1938 byla v obci vidět polární záře.

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Dne 10. října 1941 zatkl gestapo z Jičína řidičího učitele v Úlibicích, Petra Kováře. Nejprve byl uvězněn v Kartouzích, poté převezen do koncentračního tábora v Osvětimi, kde 18. 5. 1942 zemřel. V květnu 1944 zemřeli Josef Moník a Josef Zierhut na nucených pracích v Německu. První zemřel v nemocnici, druhý zahynul při náletu. Od počátku roku 1945

se v našich zemích začali objevovat němečtí uprchlíci, kteří utíkali před postupující Rudou armádou. Po nich procházeli Úlibicemi lidé různých národností. "...otrhaní, bosí v dřevákách šlapali sněhem, blátem hladově a špinaví. Jeden byl zastřelen od německé stráže na dvoře K. Adolfa, poněvadž z hladu se zvedl pro řepu se tam válejíci, jiný byl ubit německým vojákem u pastoušky, poněvadž se chtěl napít z příkopu, a třetí byl zastřelen na návsi, poněvadž se chtěl omýt v kaluži. Během dvou neděl prošla tudy řada tisícových transportů takových zajatců, celkem asi 180 000 lidí. Vždy dva dny šli asi 30 km denně a třetí den měli odpočinek. Ubytování byli v naší obci ve stodolách, napěchování, kde byli na noc zavřeni." (SOKA Jičín, Stará kro-



Úlibický zvon

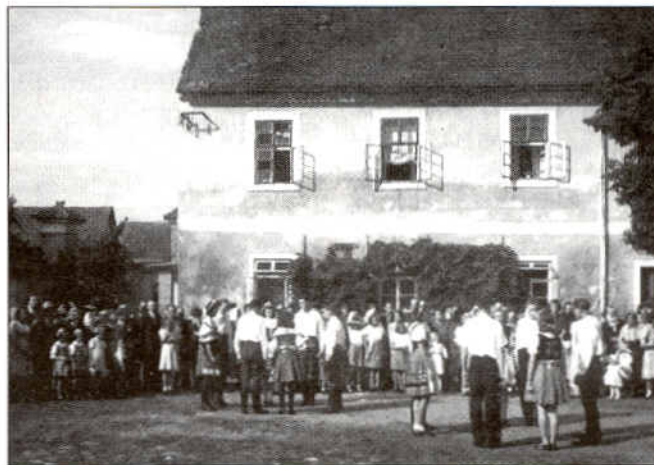
Foto: Archiv RMaG Jičín

nika obce Úlibice do roku 1945, s. 191.) V Konecchlumí, Lužanech a Úlibicích se transporty objevovaly od 20. února do 6. března 1945 a zde také nocovaly. Po odchodu zajateckých transportů se do obce nastěhovali němečtí vojáci a lidé z obce a okolí museli na silnicích po celý měsíc stavět protitankové barikády, jedna byla u kovářny, druhá na mostě. Mimo to byla vykopána 3 metry hluboká jáma přes silnici nad pastouškou, která byla zaplněna vodou, a čtyři zákopy v polích. Po těchto pracích odjela většina vojáků zpět do Jičína, jen několik jich zůstalo v místní škole až do 5. května. Od tohoto dne jezdily obrněné kolony po silnicích od Nové Paky i Hradce Králové. "Dne 9. května, bylo krásné jarní počasí a tu kol 11 hodiny nastal mezi utíkajícím vojskem od Paky u piramu takový zmatek, když slyšeli, že jsou Rusové v Jičíně (ač

to pravda nebylo), že vyskákali z aut, zahazovali zbraně a nechali vše stát na silnici a utíkali do polí a lesů. Za chvíli byla silni-

tech, kdy dělníci odcházeli za prací do měst.

Již 27. září 1947 se konal v Úlibicích I. sjezd rodáků, kde



Úlibice - dožínky v roce 1945

Foto: Kronika obce

ce zatarasena auty, vozy a vším možným. Celé tři dny sbírali lidé věci po silnici a po polích. Dne 10. května přijelo do obce osobní auto s ruskými důstojníky. Vlastní ruské vojsko projíždělo obcí večer téhož dne, v noci a v den následující." (Tamtéž).

Mgr. H. Fajstauerová

ÚLIBICE PO 2. SV. VÁLCE

Po skončení 2. světové války byl v Úlibicích stejně jako v celé zemi nedostatek potravin a spotřebního zboží. V naší obci, která je typicky zemědělská, se v následujících letech projevil také nedostatek pracovních sil -

došlo na veřejném shromáždění k předání kroniky obce, jejímž pisatelem byl Ing. Robert Roudný rodák z čp. 4.

Po Únoru 1948 došlo v obci k parcelaci tzv. zbytkového statku p. Kodýdka, jehož pozemky byly rozděleny mezi malozemědělce. Postupně docházelo ke změnám soukromého podnikání na družstevní a státní (konsum, Jednota). Po roce 1950 dochází k socializaci vesnice, verbování zemědělců do JZD pod slibem některých výhod - např. prádelna v obci, ale teprve roku 1952 došlo k hromadnému vstupu rolníků do JZD.

V 60. letech se poměry v obci



Úlibice - závod s traktory

Foto: Kronika obce

v rámci přesídlení do pohraničí odešlo z obce 120 osob. Z koncentračního tábora a z nasazení v Říši za 2. světové války se nevrátili 3 občané. Úbytek obyvatel pokračoval i v dalších le-

stabilizují, občané staví vlastními silami obecní rozhlas, je otevřen poštovní úřad, JZD zřizuje tzv. kulturní jízbu, kde se pravidelně promítá kino. V obci se objevují první televizory, kul-

turní komise a spolky pořádají pro občany různé zájezdy. Na rozhraní 60. let dochází také k výrazným investicím do půdy (meliorace), což podporuje hlavně stát. V roce 1959 jsou likvidováni poslední soukromníci v obci - p. Kodýdek (kovář) a p. Adolf (truhlář). Roku 1960 dochází ke vstupu posledních zemědělců z Řehče do JZD Ůlibice a ke sloučení obou obcí pod MNV Ůlibice. Při sčítání lidu v roce 1961 je k trvalému pobytu hlášeno v Ůlibicích 234, v Řehči 66 občanů. V této době dochází také k demolici staré a zároveň výstavbě nové požární zbrojnice, vybudování rozsáhlé kanalizační sítě a přístavbě nové prodejny s potravinami, která byla jako samoobslužná otevřena v roce 1966. Jednota provádí rekonstrukci místního pohostinství (1964).

V roce 1965 dochází ke změně kronikáře, stává se jím pan řidič Hylmar. V té době má obec 68 popisných čísel, do školy v Ůlibicích chodí 14 dětí a výměra obce činí 510 ha půdy. V roce 1970 dochází k přístavbě sociálního zařízení ve škole. V této době silně investuje i JZD: jsou postaveny první silážní věže na okrese, družstvo se vybavuje novou technikou, dokončuje se výsadba intenzivního sadu o výměře 14,8 ha na Chmelnici a pokračují meliorační práce přeložkou Tužinky a odvodněním luk na Páleníku. Vzhledem k zvýšenému průjezdu motorových vozidel obcí dochází roku 1974 k vybudování chodníků, rekonstrukci a částečnému rozšíření vozovky a úpravě a vybavení křižovatky u pirámu světelnou signalizací.

Roku 1975 dochází ke sloučení několika JZD v jeden velký ekonomický celek s výměrou 3 500 ha. O rok později je zrušen tzv. dětský zemědělský útulek v místní škole a r. 1977 se v Ůlibické škole vyučuje naposledy. Později je v ní umístěno středisko pro výrobu a distribuci školních pomůcek pro základní školy okresu Jičín. V roce 1980 se slučuje Místní národní výbor Ůlibice s Městským národním výborem v Jičíně, roku 1983 byla v obci zrušena osvětlová beseda. Od roku 1987 se stává kronikářem obce pan Josef Kocour.

Iniciativou občanů se po revoluci vrací do obce samospráva, vzniká opět samostatný obecní úřad obcí Ůlibice a Řehče. Tak jako jinde dochází od r. 1991 k postupné privatizaci (masna, prodejna potravin) a vzniká nový soukromý sektor. V roce 1993 zajišťuje obec novou střechu na kostele. Dochází k postupnému utlumování především živočišné výroby JZD, je zrušen velkokapacitní kravín, z hospodářských budov se stávají sklady na obilí, 2 stáje jsou rekonstruovány na výkrm prasat.

V roce 1995 je místní hostinec prodán soukromému podnikateli. V tomtež roce je přemístěna pošta do bývalé školy, dnes sídla obecního úřadu. V období 1996-2002 dochází k opakovanému vloupání do kostela, pošty, obecního úřadu, obchodu i soukromých objektů. Roku 1997 provádí Telecom rozsáhlou rekonstrukci telefonní sítě a obec začíná s opravou hřbitovní zdi v hodnotě 1,3 mil. Kč, r. 1999 zřizuje p. Domasta v areálu družstva benzínovou čerpací stanici.

Od roku 1999 dochází k výstavbě vodovodní sítě v obci v hodnotě 10 mil. Kč, jsou budovány nové chodníky a postaveny 3 autobusové čekárny. Křižovatka u pirámu byla upravena na kruhový objezd. Roku 2004 je zpracován nový územní plán obce obsahující studii pro výstavbu rodinných domků včetně infrastruktury. V letošním roce je zahájena výstavba čtyřproudového úseku silnice Robousy-Ůlibice, který by měl navazovat na připravovaný územní plán obchvatu obce.

Počet obyvatel se v současnosti pohybuje kolem 240 v obou obcích. Ke zvýšení počtu dochází hlavně v letním období, kdy se do obce vrací chalupáři a občané ze zahrádkářské kolonie u Dvoreckého rybníka.

*Podle zápisů z kroniky sepsal
Josef Plechatý, Ůlibice*

ŘEHČ PO ROCE 1945

Řehč je malá vesnice, a tak věci dále popisované se mohou jevit vzhledem k větším obcím jako málo významné.

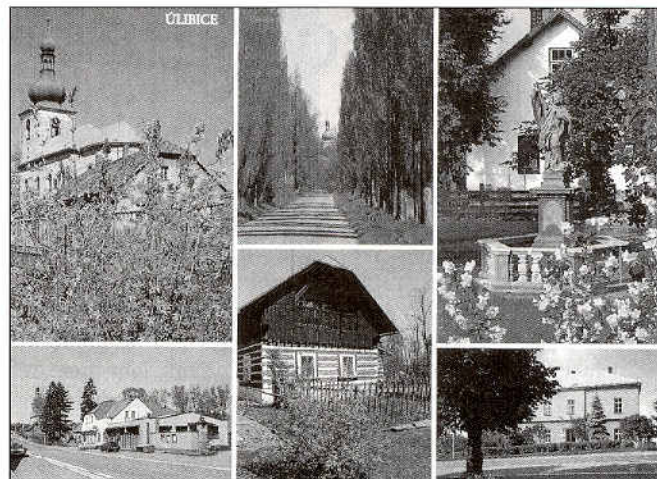
Koncem května 1945 byla v Řehči opětovně ustavena míst-

ní samospráva, která trvala až do roku 1960, kdy došlo ke sloučení MNV Ůlibice a MNV Řehče. Významné v tomto období bylo zřízení veřejné telefonní stanice na podzim 1951 v domě čp. 22. Důvodem k tomu byla tragická událost v květnu 1951, kdy v čp. 6 uhořela mladá paní Věra Kopecká. Při rozdělávání ohně v kamnech na ní chytl oděv a ona na následky rozsáhlých popálenin zemřela. Kdyby byl v obci telefon, mohla pomoc přijít dříve.

Důležitou událostí bylo i založení místního (řehčského) ha-

žáru hájenky (tzv. Vystřkova). Na konci 60. let vstupují do Řehče první chalupáři, když dům čp. 16 kupují manželé Soukupovi z Prahy. Od té doby bylo postupně prodáno jako chalupa či chata řada domů a chalupáři, většinou z Prahy, tvoří v dnešní době významnou součást obce.

Koncem 60. let žije v Řehči v domě čp. 21 krátce romská rodina Violova, která se ale záhy odstěhovala, v roce 1978 se potom do téhož domu stěhuje romská rodina Čurejova, která v obci žije dodnes.



Současná pohlednice Ůlibice

sičského sboru 23. února 1953, neboť hasiči (později požárníci) byli do sloučení s SDH Ůlibice koncem 90. let jedinou organizovanou složkou v obci. Mezi jejich nejvýznamnější akce patří stavba zbrojnice (tzv. hasičárny) koncem 50. let, ale byli prakticky při všem, co se v obci "stuslo".

Opravdu historickým mezníkem je konečně zavedení elektrické energie (elektrifikace obce) na podzim roku 1957 (Ůlibice již ve 20. letech). Veškeré práce prováděla skupina učňů, kteří byli na jídle střídavě u obyvatel vesnice a sloupy se rozvázely koňským spřežením. Na přelomu 50. a 60. let vstupuje naprostá většina maloročníků do JZD Ůlibice, což vyústí i k již vzpomínanému sloučení obou obcí. Při sloučení (k 1. březnu 1961) měla Řehč 66 obyvatel a 19 obydlených domů. Od tohoto data se počet obyvatel obce stále snižuje, mladí v obci nezůstávají, odcházejí za prací do měst a okolních obcí.

1. srpna 1964 dochází k po-

Po vstupu jednotek Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 se v Řehči usadila jednotka polské armády u hájku a hájenky (Vystřkov) čp. 14. Vojská se s místním obyvatelstvem prakticky nestýkali, nedocházelo k jakýmkoliv střetům. Někteří vojáci chodili do vesnice a snažili se měnit konzervy za peníze, aby měli na pivo. Vojska se zdržela v Řehči asi dva měsíce a vesnici opustila koncem října 1968.

V 70. letech je v Řehči vybudováno výbojkové osvětlení, je zbudována nová zvonička na návsi, parčík na návsi, oplocení kolem obecní lípy a vytvořeno hřiště u zbrojnice. V roce 1974 začíná do Řehče jezdit pojizdna prodejna a v roce 1976 pojizdna pošta.

Často se vzpomíná i na řehčské plesy požárníků pořádané v Ůlibicích nebo výstavu uspořádanou řehčskou mládeží v roce 1976 u příležitosti osvobození Československa, kde se podařilo soustředit řadu materiálů o historii obce.

Zajímavé je sledovat i vývoj

občanské vybavenosti, jak to provedl úlibický kronikář pan Josef Hylmar. Faktem je, že právě 70. léta přinesla výrazný vzestup životní úrovně. Rádio, televize a auta se stávala samozřejmostí, stejně tak jako první automatické pračky, sekačky a další technické pomůcky pro domácnost i práci v hospodářství. A to si musíme uvědomit, že elektřina byla do obce zavedena až v roce 1957!

K důležité změně došlo i v JZD Ůlibice, když se toto družstvo

sloučilo se čtyřmi dalšími ve velký celek s názvem JZD Mír se sídlem v Ůlibicích, který začal společně hospodařit od 1. ledna 1975. Pracovala zde velká většina řehčských obyvatel.

V roce 1978 došlo k několika menším povodním, při kterých byly napáchány škody zejména na domě čp. 18. Z významnějších událostí musím připomenout průtrž mračen, která se nad obcí přehnala 22.7.1982.

K 1. červenci 1980 dochází ke sloučení MNV Ůlibice pod

MěNV Jičín, čímž i Řehč správně spadá pod okresní město Jičín.

V roce 1990 je obnoven Obecní úřad v Ůlibicích, kam spadá i Řehč. Na podzim roku 1996 byla rozšířena telefonní síť prakticky do každého domu v obci. K 31.12.1996 měla Řehč (podle mých záznamů) celkem 8 obydlených domů, 2 neobydlené, 10 chat, dále jednu budovu pro účely činnosti spolku (hasičská zbrojnice). V Řehči žilo trvale 33 obyvatel.

Od počátku srpna 2001 nejedí do Řehče pojízdná prodejna, ale od počátku října 2001 začal do Řehče jezdit autobus, a to ve dnech školního vyučování (jeden spoj ráno a jeden odpoledne). V roce 2002 bylo Ministerstvem vnitra ČR oficiálně zaregistrováno Sdružení rodáků a přátel Řehče, které se snaží propagovat obec a pořádá celostátní literární soutěže Řehčská slepice.

MUDr. Václav Franc, Řehč

Archeologie

Ůlibice

Nejstarší archeologické nálezy z Ůlibic lze s jistotou datovat do mladší doby kamenné. Až v rýze pro vodovod byla ve svalu před budovou ObŮ v dubnu 2001 zachycena kulturní jáma a získán datovací materiál.

Před a při melioracích prováděných v roce 1969 a na počátku 70. let 20. století byly při zemních pracích nalezeny střepey z mladší doby železné (kultura laténská, období, kdy i na Jičínku byli Keltové) a ze 13. století. Tyto mladší nálezy posouvají existenci Ůlibic (podobně jako jiných vsí) nejméně o jedno století zpět před první písemnou zmínku. Bylo to období, kdy se v klimaticky velmi příznivých podmínkách v Čechách zakládaly stovky vsí. Ty si ovšem nemůžeme představovat jako dnešní, tedy co do velikosti. Průměrně velká ves mívala pět samostatných hospodářství.

Dnešní Ůlibice byly ve 14. století přeneseny na vhodnější místo do okolí toku Ůlibického potoka. Ve dvoře domu čp. 52 byla nalezena tzv. kolonizační keramika, která tuto dataci podporuje.

Torzo tvrže je součástí dnešního hospodářského dvora, kterému předcházela hospodářská dvůr postavený v 16. století. Renesanční budovu tvrže prozrazují zbytky tzv. psaníček - sgrafitové výzdoby na povrchu zdiva ohradní zdi východně od

budovy zvané úřednický dům.

Řehč

I Řehč patří ke starobylým lidským sídlům Jičínska. Její umístění v krajině potvrzuje zjištění učiněná klimatologem pro období mladší doby kamenné, mladší a pozdní doby bronzové a 12.-13. století. Tehdy byly na Jičínsku zvlášť příhodné podmínky k sídlení.

Při výkopech rýh pro položení elektrického kabelu v blízkosti trafostanice (při silnici v severním okraji zástavby) byla narušena kulturní vrstva s nálezy ze 12.-13. století, tedy mladší fáze mladší doby hradištní. K těmto nálezům keramiky patří i dříve v obci nalezený zlomek podhrdli červenohnědé nádoby zdobený pásem mělkých vodorovných linií a zlomek podstavy nádoby, na němž je zčásti zachovaná tzv. hrnčičská značka. Hrnčič po dohotovení nádoby vytlačil do nevypáleného střepu nejspíš kostěný kolek v podobě negativu plastického kruhu a viceramenné hvězdičky. Až do současnosti se diskutuje o důvodu tohoto značení. Předpokládá se, že tyto značky mohly označovat obsah nádoby (pokud jím byly naturalie odváděné poddaným vrchností) nebo ochraňovat její obsah před působením zlých sil.

Západně od místa těchto nálezů je zachováno torzo hráze plošně rozsáhlého zaniklého rybníka zvaného Pohan, zřízeného na Ůlibickém potoce. Rybník

dosahoval až k hospodářskému dvoru v Robousích. Předpokládám, že byl zřízen již ve 14. století v souvislosti se založením či rozšířením obou vsí. První písemná zmínka o Řehči je z roku 1355 a o Robousích z roku 1357. Právě tehdy mohly být provedeny odvodňovací práce v okolí Ůlibického potoka zřízením rybníka mezi nimi. Tehdy totiž prováděla nová jičínská vrchnost plošnou kolonizaci velišského panství a jeho okolí s tím, že se založením či rozšířením existujících vsí byly zřizovány početné rybníky, do kterých byla stahována voda pokrývající krajinu na mnoha místech. Byla tak získána nová pole či pastviny. Po prvních dvaceti letech 14. století, kdy byly v Čechách a celé střední Evropě velmi nepříznivé klimatické podmínky a v důsledku toho i neúroda se všemi důsledky na výživu a zdraví obyvatelstva, přistoupila šlechta i církevní vrchnost ke kolonizaci kraje i v místech (nebo v jejich blízkosti), kde již vesnice stály nebo byly zaniklé.

Zpět k Řehči. Východně od zaniklého rybníka i vesnice Řehč jsou nízko položené pozemky a návrší, kterým prochází cesta k Ůlibicím, vše v nadmořské výšce kolující kolem 270-275m n.m. Podle nálezů keramiky ze 12.-13. století u trafostanice je zřejmé, že vesnice (možná už tehdy zvaná Řehč) stála tenkrát právě zde. Znamená to ovšem, že místo, které bylo ve 14. století odvodněno rybníkem Pohan, bylo ve 12.-13. století suché tak, že se zde dala založit a postavit vesnice. To

potvrzuje závěry klimatologů a dalších badatelů přírodovědných oborů, že v uvedeném období vrcholilo klimatické optimum. Bylo totiž tepleji, a tím sušší než dnes. Pro Jičínsko to znamenalo výrazné zlepšení podmínek k sídlení. Tato krajina má totiž mezi přírodními podmínkami jeden defekt. Leží na podloží prachovců - opuk, které jsou pro vodu zcela nepropustné. A tak, když bylo tepleji než dnes, byla krajina Jičínska plošně osídlena, když bylo naopak chladnější a více srážek, téměř se zde nesídlilo.

Tyto závěry potvrzuje i další nález ze Řehče. Je jím menší kamenný nástroj z amfibolového rohovce nalezený východně od obce v okraji lesa. Jeho výrazně ohlazený tyl i ostří svědčí o tom, že byl používán oboustranně k hlazení či jako brousek pro předměty vyráběné z měkkého materiálu. Dá se proto předpokládat objevení sídliště z mladší doby kamenné někde v prostoru východně od vsi směrem k dnešní hájence. Timto směrem se terén mírně zvyšuje a byl v tomto období zřejmě suchý. Mladší doba kamenná je chronologicky nejstarším zjištěným klimaticky optimálním obdobím, ve kterém bylo i Jičínsko plošně osídleno nositeli prvních zemědělských kultur. Třetím klimatickým optimem byla mladší a pozdní doba bronzová, ze které nebyly v Řehči prozatím nalezeny žádné archeologické nálezy. Lze je však oprávněně předpokládat.

PhDr. Eva Ulrychová

Kostel Zvěstování Panny Marie v Úlibicích

Působivost historické stavby je založena na jednoduchém hmotovém řešení bez výrazné tektonické výzdoby a především citlivé volbě umístění stavby v mírně terénní vlně jinak rovinnatého terénu. Dominanci sakrální stavby nad střechami úlibických domů ještě více umocňuje komunikace, jež byla zřízena podél ohradní zdi areálu kostela a jejíž provoz pro tento areál a jeho podloží představuje značné statické problémy.

Kostel je typickou barokní stavbou, vystavěn byl r. 1716. Při opravě v r. 1821 byla opravena věž kostela a v lodi zřízen nový plochý strop.

Jedná se o jednolodní chrám s hranolovou věží při západním průčelí. Na loď obdélného půdorysu navazuje na východní straně půlkruhově uzavřený presbytář. Na severovýchodním nároží je k lodi přizděna sakristie, k severnímu průčelí věže předsíň. Obě přístavby jsou uvnitř zaklenuty křížovou klenbou, presby-

tář valenou klenbou s lunetami, loď kostela je plochostropá. Korunu hranolové věže tvoří cibulová věž s lucernou a křížem.

Klenutá okna kostela jsou uložena v jednoduchých kamenných ostěních. Pole s okenními osami (čtyři na bočních průčelích lodí a pět na presbytáři) jsou členěna jednoduchými lizérovými rámy v horní části završenými jemně profilovanou podstřešní římsou. Ve středním lizérovém poli východního průčelí presbytáře je okno nahrazeno zaklenutou nikou, v níž je situována socha Panny Marie vzhlížející k východu.

Vstup do kostela v západním průčelí věže je rámován jednoduchým kamenným portálem s uchy a s rozeklaným tympanonem. Tektonika velmi jemná bez výrazného pokusu o zdobení (neuvažujeme-li, že se nezachovalo).

Zmíněné statické problémy, způsobené především ujižděním terénu na východní straně presbytáře, provázely kostel nejspíš

Památky

již v dřívějších dobách, kdy byla stabilita sakristie zajištěna opěráky z kvádrového kamene na dvou jejích nárožích.



Deska Adama z Újezdce a Kounic
Foto: Kronika obce

Zápis ve farní kronice prozrazuje, že v interiéru kostela je umístěna hrobka s renesanční náhrobní deskou Adama z Újezdce a Kunic. "...Adam z Újezdce a Kunic byl spolumajitelem dvora v Úlibicích se svými bratry Janem a Jindřichem, kteří roku 1555 Adamovi podíl vyplatili. Adam si za to koupil v Jičíně dům a dvorec "Na Hrádku", měl ještě panství v Řehči, Robousích a Moravčicích. Adam z Újezdce a Kunic zemřel r. 1591 a pochován jest v této hrobce v kostele v Úlibicích. Proti němu u protější zdi má ležeti jeho manželka Magdalena Žehušícká z Nestajova. Její deska ve zdi byla prý jezuity odstraněna (vzbuzovala snad pohoršení). Na desce Adama z Újezdce a K. jest tento špatně čitelný nápis:

*Letha Panie 15. na den S. ...
Tuto leží urozený pán pan Adam
z Vgezdce a z Kunycz a na
Hrádku nad Czydlynou. Pán
Buoh racz dusej geho ... (Nápis
zhotoven asi již za jeho života
a později po jeho smrti letopočet
nebyl již vyplněn.)"*

Kostel Zvěstování Panny Marie v Úlibicích je významnou stavbou vypovídající mnohé o obci, v níž byl roku 1716 vystavěn. Je velmi pohledově exponovanou kulturní památkou při

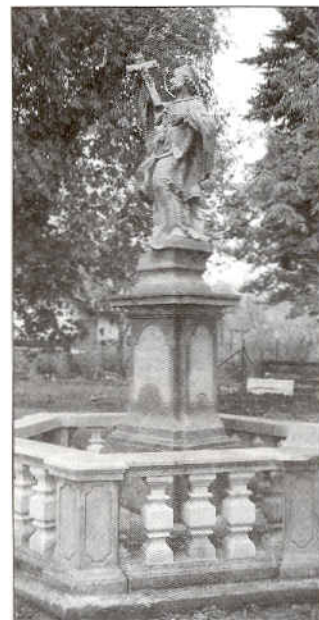
cestě na Hradec Králové a zasloužil by si obnovu fasády a opravu ohradní zdi tak, aby mohl o své historii vypovídat i generaci dnešních školáků a jejich potomků.

Ing. L. Nyklová

Svatý Jan Nepomucký

Barokní pískovcová plastika světce pochází z roku 1730. Socha byla několikrát opravována. Kronika uvádí opravu v listopadu 1936. Tehdy sochu restauroval sochař Stuchlík z Jičína.

Patrně nejznámější a nejvíce zpodobňovaný světec protireformačního období a jeden z patronů české země je zde prezentován v podobě kněze, oděn v klerice, rochetě, kožešinovém plášťu, kolem hlavy se svatozáří s pěti hvězdičkami, provedené ze zlateného kovu. Ve vztyčené pravé ruce drží masivní krucifix a levou ruku má položenou na srdce. Plastika je posazena na masivní vysoký kvádrovitý sokl, v dolní části s několika stupňovitými vodorovnými římsami. V horní části je ukončen širokou profilovanou deskou. V přední části soklu po téměř celé ploše je v odsazeném rámci vytesán text: *De Misse/ sVa VqTaVoV ff/ honorl Ioan.nepo/ pla pLebs/*



Svatý Jan Nepomucký
Foto: M. Křištof
Archiv NPÚ Pardubice

VLbICena// (v pokoře své věnuje ke cti Jana Nepomuckého zbožný lid úlibický). Plastiku doplňuje nízká balustráda, sestavená do šestihranu, střídající se vždy



Úlibický kostel

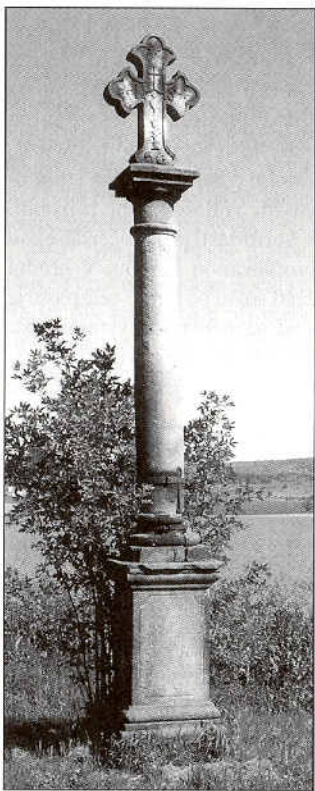
Foto: Ing. L. Nyklová

kvádrovité masivnější sloupky se třemi kuželkami, na nichž jsou po celém obvodu posazeny profilované desky. Jedná se o vynikající profesionální práci. Proto je zdejší socha již od roku 1963 součástí státního seznamu památek pod číslem 1422.

V poslední čtvrtině 19. století bývalo zvykem zpívat každý den celý týden po svátku svěťce u jeho sochy, jak se o tom zmiňuje kronika z r.1881: "V květnu po sv. Janu ten týden každý den navečer zpívalo se u sochy sv. Jana" a je zde i uvedeno: "od zpívání u sv. Jana Šmejcovi 1 zl".

Boží muka

Barokní pískovcová Boží muka z roku 1767 najdeme vpravo v poli u silnice směrem do Ra-



Boží muka Foto: Maryška Archiv NPÚ Pardubice

dimi, asi 20m od hlavní silnice směřující do Nové Paky. Zde měla v minulosti pro svou výšku svůj velký význam i jako orientační ukazatel rozcestí. Základnu tvoří vysoký hranolovitý kvádr, umístěný na obdélné desce. Spodní část soklu zdobí stupňovitě zaoblené vodorovné římsy. V přední části soklu je vysekán vystupující obdélný rámec s půlobloučkou místo rohů. V levém horním půlobloučku je vyryta část letopočtu: 17, v pravém druhá část: 67. V ra-

mečku je vyryt nápis: *O Pane Ježíši Kriste skrze nejhorzessi bolesti, kterouž si na dreve kržíži trpeti raczil, obzlasstne kdíž tvá nejsvetejssi dusse s tveho P.T. vychazela, smiluj se nad M.R. dussi, kdíž S.M. bude vychazet. Amen.* Horní římsa soklu je opět vodorovně skládaná, přesahující okraj kvádru. Na ní je posazen toskánský sloup, skládající se z jednoduché patky a hlavice s prstencem, na níž leží abakus. Celá Boží muka dotváří plastický nízký zdobný krucifix, umístěný na vrcholu sloupu. Původně byla Boží muka patrně polychromována. Kronika zaznamenává snahu o obnovení původní polychromie, bohužel již ne původní technologií: *Roku 1898 byl kříž natřen a ozdoben olejovými barvami od učitele Aloise Vodvárky na náklad chalupníka Josefa Roudného z č.33. Časem nátěr ten zmizel.*

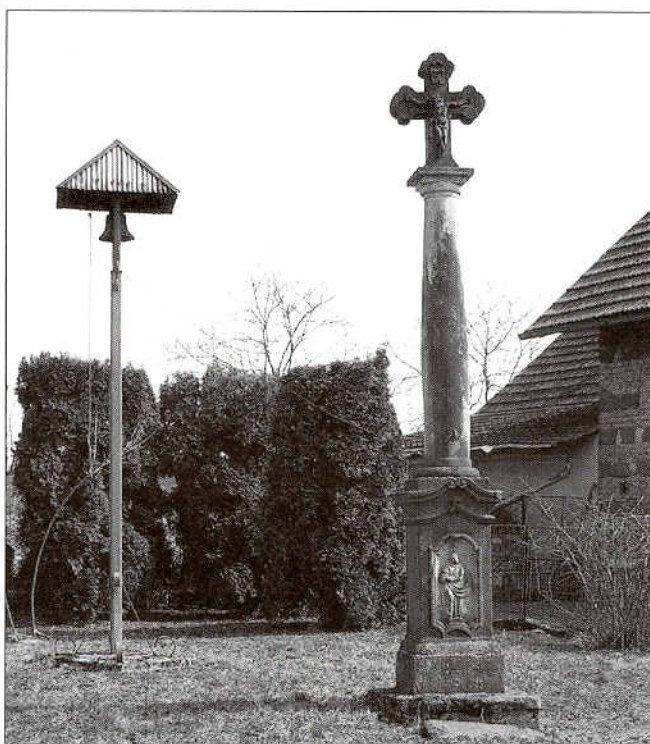
ŘEHČ

Boží muka

Od roku 1770 dominují návsí v Řehči Boží muka a zvonička. Obojí bylo citlivě včleněno do obklopující původní zástavby roubených lidových staveb. Boží muka jsou zhotovena z pískovcového kamene. Na první pohled upoutá vysoký kvádrovitý podstavec barokních tvarů, posazený na nízké základové obdélné desce. Jeho horní okraj je tvořen dvěma profilovanými římsami se stáčenými volutami. Celou přední část soklu zdobí reliéfní polopostava svěťce či svěťce (dnes již není možné vzhledem ke stavu památky rozlišit o jakou konkrétní osobu jde) umístěná v plastickém půlobloukovitém rámci. Na sokl je posazen vysoký toskánský sloup s jednoduchou hlavicí, prstencem a abakusem, na němž je usazen nízký barokně profilovaný krucifix s plastikou Ukřižovaného.

Zvonička

Pár kroků od Božích muk nalezneme zvoničku. Původní dřevěná konstrukce se nedochovala, pouze zvon, který je datován rokem 1770. Současná konstrukce je novodobá. Byla znovu osazena 4.7.1974.



Řehč - Boží muka a zvonička Archiv NPÚ Pardubice

Foto: M. Martinec

Národopisné střípky - Úlibice a Řehč

Z pohledu národopisu řadíme lidovou architekturu obou obcí do oblasti domu severovýchodních Čech, který je dřevěný roubený, přízemní, komorového typu, pouze hospodářské objekty, náležející k jednotlivým obytným stavením, bývaly vyzděny (především se jedná o chlévy). Součástí téměř každé zdejší usedlosti byla i samostatná roubená sušárna ovoce. Ta nesloužila vždy pouze pro svůj účel - především sušení švestek, ale často i jako obydlí pro nejchudší rodiny. Ještě v roce 1923 o tom v kronice nalezneme zmínku: "V roce 1923 měla obec Oulibice 55 domovních čísel (nevčítaje v to byty v sušárnách na ovoce)". Poslední funkční sušárna ovoce v Úlibicích byla u Roudných

(čp.58). Byla zbourána v roce 1980. Patrně k poslednímu velkému sušení švestek v ní došlo v roce 1953: "Ovoce bylo t.r. takové množství, že byly stromy až přeroděné, zejména švestky. Pro vážnouci odbyt se švestky po 25 letech sušily v naší sušárně, jež jediná ještě zůstala schopná provozu. Sušil jsem já a soused Josef Polák č.18 skoro po celý říjen. Usušili jsme 10 q suchých švestek pro JZD a přes 10q pro členy" (kronika obce Úlibice, psaná Františkem Roudným od r.1923, str.131).

V r.1842 byla ještě téměř všechna obytná stavení roubená, vyjma budov velkostatku čp.1, kostela a mlýna (čp.21). Totéž se týká i obce Řehče, kde byl zděný pouze mlýn čp.1. V roce 1896 vyhořela chalupa Podlípňích čp.32 a v roce 1907 vyhořel dům Josefa Roudného čp.33. Mnoho roubených domů se však dochovalo v téměř nezměněné podobě až do 20. let 20. stol., kdy dochází k rozvoji výstavby nových domů a hospodářských objektů. Jsou stavěny především nové zděné stodoly a také přestavována obydlí (nová krytina střech z původní doškové, s čímž souvisí i výměna nového štítového průčelí, výmě-



Úlibice čp. 6 Foto: Kronika obce

PhDr. D. Linková

na okna apod.) a stavěny nové domy, již cihlové. Své dílo na roubených objektech vykonala i ničivá silná povodeň v roce 1936. V r. 1923 je zbouráno čp.26 a Václav Polák přestavěl roubenou část obytného domu. 16.4.1928 rozbouřil Josef Žďárský roubenku čp.35, v roce 1930 rozbouřili Oldřich a Alois Letošníkové roubený dům čp.24. Díky záznamu v kronice obce známe nápis na původní lomenici: "Dej Bůh štěstí tomu domu/ vystavěl jsem nevím komu/ komu se to nelíbí na mým/ nešť si vystaví na svým." Na druhé polovině záklopy byl text: "Vyzdvížená tato lomenice/ z nákladu Jana Roudného/ mistra krejčovského, Kateřiny/ manželky. Mistr Vencel Bílek/ z Popovic dne...Jakoba 1841". V kronice obce nalezneme i zaznamenané nápisy na lomenicích dalších dvou roubenek z pera kronikáře ing. Roberta Roudného čp.3: "Toto stavení vystaveno s pomocí nerozdílné Trojice svaté...v kruhu symbol IHS z nákladu Antonína Těprta vystaveno roku Páně 1810". Čp.20: Nad nápisem ve středu kresba kalichu, vlevo před nápisem v kruhu svastika, vpravo u strany v kruhu symbol růžice. Mezi symboly text: "Pochválen buď Ježíš Kristus/ Při stavění dne 1740 18. máje/ pozdvížená tato lomenice s/ pomocí Pána Boha všemohoucího/ a pana Jiříka Podzimka souse-/ da počestný obce oulibické./ Mistr tohoto stavení p. Jan Rosa,/ tovaryši Wáclav Mikolášek, Tobíáš Ducháček./" (Stará kronika Ůlibic do roku 1945, s.120). V roce 1936 rozbouřil Jan Bučma domek čp.37. Na straně 121 kroniky, psané Robertem Roudným, nacházíme doklad,

že některá čísla popisná si však zachovala svůj původní vzhled ještě v roce 1942 (nejspíše zde sehrály svou roli majetkové poměry dalších obyvatel těchto

kteřé byly asi kol roku 1887 zakázány. Maškary obveseloval zejména "kmoťr Lukeš" v úboru své ženy se svým volem a švec Těprta se škraboškou a soudkem



Úlibice - dvůr čp. 1

Foto: Kronika obce

čísels popisných): "Jen někde zachovaly se svérázné kroje a stavby, které mohou býti dnes (roku 1942) nejvýše 250 let staré. Tak i v Ůlibicích zachovalo se dosud do r.1942 několik takových starých dřevěných baráků (mimo stodol, tyto jsou přestavěny) a sice popis. čísla: 3, 6, 14, 20, 17, 34, 23 (toto ve stavu na zboření). V obnoveném stavu jest číslo 16." 17. května na svato-dušní pondělí v roce 1948 byla zbourána obecní pastouška čp.49.

V současnosti je v Ůlibicích a hlavně v Řehči ještě stále dochováno několik objektů lidové architektury (většina z nich je obývána chalupáři), avšak žádný z nich již v podobě odpovídající původnímu vzhledu.

K životu na vesnici patřily také lidové zvyky. Některé z nich se v pochopitelně modifikované podobě dochovaly až do století 21. O masopustě chodil vesničci maškarní průvod: "Jako malý chlapec vidal jsem, jak se bavili občané v Ůlibicích. Tak pořádali každý rok v zimě v masopustě maškarní průvody po vsi,

kořalky, kterou nabízel." (Stará kronika Ůlibic, psaná R. Roudným, str.164). Velikonoční svátky spolu s Vánocemi mají svou nepřerušovanou tradici. Pouť se v Ůlibicích a Řehči dnes slaví vždy první neděli po velikonočních. Dříve (patrně ještě v 19. století) to bývalo jinak. Kronika o tom vypráví: "Chrám zasvěcen Zvěstování Panny Marie, proto v dřívějších dobách bývala pouť 25.března. Zábavou pro děti o posvícení i pouti býval kolotoč



Úlibice - štít čp. 14

Foto: Kronika obce

a cukrářské krámky." Čarodějnice se 30. dubna pálily za vsí u pírámu. "Zapálená stará košťata vyhazovali chlapi do výše a běhali s nimi po silnici. Z panského dvora vyvalili sud s hořlavinou (thérem) a zapálili. Jelikož byla tma i v okolních vsích bylo vidět pálení čarodějnic, zejména na kopcích." (kronika R. Roudného, str.164-165). Dnes se pálí čarodějnice u rybníka pod bývalou pilou (Zemanovými). Stavení mají je dnes záležitostí rodinnou. Kdo má v rodině neprovdanou dceru, připevňuje většinou na plot břízku, ozdobenou barevnými mašlemi. Dříve se stavěly "máje" při pálení čarodějnic a od 1. května zůstá-

valy stát asi dva týdny, aby mimo jiné i chránily dobytek před čarodějnicemi. Měly většinou podobu na vysokém bidle uvázaného smrčku, ozdobeného pentlemi. Ohně se pálily i v předvečer svátku Mistra Jana Husa. Hranice se pálila na rozcestí "u křížku", po vzniku Československé republiky, kdy velká část obyvatel přešla od katolické víry k nově vznikající Církvi československé husitské "6. červenec pak slaven téměř celou obcí jako svátek". (Kronika obce, r.1923, str.19). Dne 15. srpna chodily děti s maminkami na pouť do Nové Paky. Průvod (procesí) nesl sochu Panny Marie z Ůlibického kostela do Nové Paky s sebou. Dožínky se v modifikované podobě slaví doposud. V 19. století byly nazývány "obžínky". Pořádala je mládež ze dvora čp.1. Slavily se po sklizni, většinou v září. "Každý rok po žních slavily se "obžínky", které končily muzikou a tancem v hospodě u Letošníků (hostinec U bílého lva)" (Kronika R. Roudného, str.164). V roce 1945 jsou zachyceny na fotografiích krojované skupiny Ůlibické a řehečské mládeže při dožínkové slavnosti. Tuto slavnost s průvodem po vsi pořádali ještě v roce 1959 i členové JZD: "Do 22. srpna mělo JZD vše sklizené a také vymláčeno. Toho dne pořádalo dožínkovou slavnost s průvodem po vsi a pak lidovou veselici s vepřovými hody." Posvícení se slavilo v Ůlibicích i v Řehči ve shodnou dobu a to první neděli po svátku sv. Václava (28.9.) Vše bylo spojené s tancem a veselou muzikou v hostinci u Letošníků. Za týden v neděli po posvícení se pořádala slavnost "stínání kohouta" na panské louce u bažantnice. Tato slavnost zanikla již začátkem 20. století. Kronika se o ní



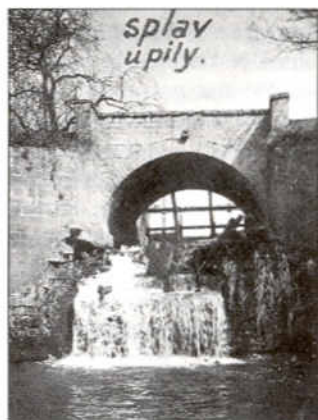
Úlibice - sušárna u čp. 58

zmiňuje na str.164 takto: "Průvod na tuto louku, doprovázený muzikou, vedl krejčí Stárek, který v čele průvodu oblečen v úboru



Řehč - vrata statku čp. 13 Foto: J. Trejbal 1924, archiv RMaG Jičín

svě manželky seděl na panském volu a dělal různé kudrlinky. Na louce pak provádělo se stínání kohouta skutečně živého, uvázaného opodál na stojatém bidle. Ten kdo měl stínati kohouta, musel se šavlí v ruce a zavázanýma očima obejít nejdříve sud a pak kráčet ke kohoutu. Chozením kol sudu však mnohý ztra-

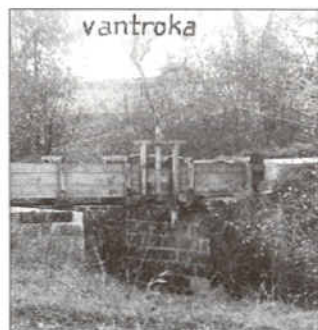


Úlibice Foto: Kronika obce

til směr a ke kohoutu se nedostal. Kroky jeho doprovázeny muzikou, která přestala hrát, když šermíř šavlí kohouta minul. Po skončení stínání kohouta řečnil pak krejčí Stárek sedě na volu a odkazoval s humorem části kohouta různým přítomným občanům, např. drápy, kdo se rád pere atd."

Do první světové války byl v obci ustanoven ponocný (byl jím Josef Závěský z čp.14) a také zvoník, kterým byli asi dle potřeby pánové Sucharda a Stárek. Současně i natahovali kostelní hodiny.

Život na venkově koncem 19. století a v době první republiky zajisté nebyl jednoduchý, přesto lidé nacházeli k sobě cestu



Úlibice Foto: Kronika obce

a dovedli se společně bavit při různých akcích, pořádaných většinou dobrovolnými hasiči nebo divadelními ochotníky.

Tradiční lidová kultura je

dnes trvalou součástí národní kultury a některé její prvky natolik zakořenily v povědomí lidí, že jsou předávány z generace na generaci a i dnes mají své místo v přetechizovaném světě. A to je dobře.

PhDr. D. Linková

Osobnosti

Josef SUCHARDA

voják, účastník 1. a 2. světové války, sportovní střelec (účastník olympijských her)

Narodil se 18. dubna 1883 v rodině mlynáře a pílaře Josefa Suchardy, který pocházel ze Lhoty Kacákovy. Matkou byla Anna Suchardová, rozená Šádková, ze Řehče čp.12, kde také Josef Sucharda prožil dětství.

Do obecné školy chodil v Robousích, reálku pak navštěvoval v Jičíně. Jako účastník 1. svět. války prožil na frontě 38 měsíců a byl třikrát raněn.

Vedle vojenských povinností se zabýval sportovní střelbou.



Patřil mezi nejlepší čs. střelce a zúčastnil se dokonce dvou olympijských her - v roce 1920 v Antverpách a 1924 v Paříži, kde obsadil v soutěži jednotlivců 10. místo.

Dne 23. března 1940 byl podplukovník Josef Sucharda zatčen a vězněn v koncentračních táborech, odkud se vrátil 10. září 1942 ve velmi špatném zdravotním stavu.

V letech 1943 až 1945 se podílel na organizování partyzánského odboje v jižních Čechách. V závěru války se se svou partyzánskou skupinou podílel na obsazení Prachatic. 11. května 1945 se stal předsedou Okresního národního výboru v Prachaticích. Tuto funkci zastával

do 8. listopadu 1945.

Jeho nelehký život skončil v Prachaticích 19. ledna 1963 srdečním selháním.

Viz Václav Franc: Řechečský rodák Josef Sucharda, 1999

Alois HOCH

dlouholetý ředitel škol v Lázních Bělohradě, sborníkem zpěvákého spolku MALÁT, čestný občan města Lázně Bělohrad

Narodil se 9. května 1862 v řechečském mlýně čp. 1. Jeho otec byl mlynář Václav Hoch



a pocházel z Oulibic čp. 29, matka Kateřina, rozená Žďárská, pocházela z Oulibic čp. 40. Navštěvoval obecnou školu v Lužanech, reálku a učitelský ústav vystudoval v Jičíně.

V Lázních Bělohradě začal učit od 1. září 1901 zpočátku jako zatímní a od 13. ledna 1902 jako definitivní ředitel. Od počátku svého působení v Bělohradě byl sborníkem zpěvákého spolku Malát. Spolupracoval s dr. Ant. Fričem při budování místního muzea.

Počátkem roku 1924 odešel do penze. Zemřel 16. července 1935 v Praze.

Viz Zdeněk Prchal: Hudba Raisova kraje, 1994

Jaroslav DRBOHLAV

lékař, mikrobiolog, po kterém je pojmenováno kultivační médium

Narodil se 14. března 1893 v Úlibicích, v rodině řidičů Josefa Drbohlava. Studoval na jičínském gymnáziu a v letech 1912 až 1917 na lékařské fakultě v Praze. Po vzniku Československé republiky založil a vedl prosekturu a Bakteriologický ústav v Zábřehu nad Odrou. Po úspěšné likvidaci epidemie neštovic ho Ministerstvo zdravotnictví v září 1921 vyslalo

do USA, kde J. Drbohlav spolupracoval s několika mikrobiologickými laboratorii, a to hlavně v Department of Agriculture a Hygienic laboratories ve Washingtonu a na univerzitě v Baltimore. Později pracoval v Bostonu na Harvardově univerzitě v oboru parazitologie, tropické medicíny a srovnávací patologie a v roce 1924 získal hodnost Doctor of Public Health. V letech 1924-25 pobýval v Anglii a Francii.

Dne 5. listopadu 1925 byl otevřen Státní zdravotní ústav v Praze a Jaroslav Drbohlav byl ministerstvem zdravotnictví přidělen do IV. oddělení pro mikrobiální diagnostiku. Jeho cílem mělo být vybudování laboratorii pro parazitologii a lékařskou entomologii. O čtyři roky později, v roce 1929, je jmenován přednostou tohoto oddělení. Jaroslav Drbohlav byl výjimečně vědecky činný, jeho vědecké práce, články, pojednání a sdělení se počítají na stovky.

Největší mezinárodní proslulost si získal americkými pracemi z let 1924-5. V roce 1931 byl jmenován členem Society of American Bacteriologists and Pathologists a v témže roce získal titul soukromého docenta. V roce 1933 se stal dopisujícím členem Sociétés de Pathologie Exotique a v roce 1938 členem American Microscopical society. Ve stejné době byl jmenován vrchním zdravotním radou.

V roce 1931 se habilitoval



pro obor patologická mikrobiologie zvířat na ČVUT a o rok později pro obor hygiena. V letech 1932 až 1941 byl přednostou oddělení pro mikrobiální diagnostiku ve Státním zdravotnickém ústavu v Praze.

Po německé okupaci byl doktor Drbohlav přeložen ze Stát-

niho zdravotního ústavu na tehdejší Zemský úřad a v roce 1944 odeslán do penze.

Dne 11. srpna 1946 ve věku 53 let docent Jaroslav Drbohlav v Praze umírá.

Viz Václav Franc: Úlibický rodák Jaroslav Drbohlav

Petr KOVÁŘ

ředitel školy v Úlibicích, funkcionář Sokola

Narodil se 21. července 1889 v Bořkově. Na své učitelské pouti prošel různá místa, aby nakonec zakotvil v Úlibicích, kam přišel v polovině dvacátých



let. V roce 1929 se stal řídícím učitelem a s roční přestávkou zastával tuto funkci až do svého zatčení 10. října 1941.

Jako předseda pomocného odboru sokolské župy Jičínské-Čížkovy byl vězněn nejprve v Kartouzích, později byl převezen do koncentračního tábora v Osvětimi, kde 18. května 1942 ve věku necelých 53 let umírá. U příležitosti 5. výročí jeho úmrtí, v roce 1947, mu byla na místní škole odhalena pamětní deska.

Josef LETOŠNÍK

ředitel učitelského ústavu, pedagogický spisovatel

Narodil se 31. ledna 1847 v Úlibicích. Od roku 1859 studoval na gymnáziu v Jičíně, kde v roce 1867 maturoval. Studium na pražské filozofické fakultě (dějepis, filozofie, češtinu a němčinu) ukončil v roce 1871. Od 4. dubna 1895 do 22. února 1905 byl ředitelem učitelského ústavu v Jičíně. Josef Letošník se zabýval metodikou dějepisu a zeměpisu a studiem díla J.A. Komenického.

Zemřel 3. dubna 1912.

Katastrofální povodeň v Úlibicích r. 1936

(Zápis kronikáře Františka Roudného z kroniky obce Úlibice)

26. května v úterý odpoledne po čtvrté hodině stihla naši obec taková povodeň, že není pamětníka ani historických záznamů o podobné katastrofě. Následkem průtrže mračen a krupobití, jež toho odpoledne postihlo obce u Nové Paky, proměnil se potok Ořeška v dravý proud, který bral sebou vše, co se mu postavilo do cesty. V Úbislavicích a na Stavě rozbořil nebo značně poškodil mnoho stavení, z nichž lidé stěží uchránili holé životy. Tyto spousty červené vody, rozhojné ještě u Lucského mlýna přivalem vody od Lužan, rozbořily most na okresní silnici k Bělohradu a valily se s velkým hukotem po lukách "v Pálenice" k pile. Most v staré rybníční hrázi tento nápor nevydržel, hráz se protrhla a už se to hnalo "Pasekami" do vsi. V malé chvíli celý prostředek obce od mlýna počínaje až k domkům při řehečské silnici byl zatopen. Kromě pily a dvora zatopena byla čp. 21, 22, 23, 51, 52, 25, 27, 28, 38, 66, 39, 40, 63. V některých usedlostech stála voda až 2 m vysoko. Bylo veliké štěstí, že to nepřišlo v noci. O život při povodni nepřišel nikdo i dobytek všechn lidí vyvedli, někde už po pás ve vodě. Pouze drůbež mnoho zahynula. Když vyváděli

u Poláků (čp. 27) býka 8 q těžkého, vytrhl se jim a voda ho strhla pod most, ale kupodivu se neutopil a vyplaval u domku čp. 42 na panskou zahradu. U mostu stála voda zároveň s kamenným zábradlím a tekla přes státní silnici. Z budov byl nejvíce vystaven nárazům vln domek Bohuslava Fejčara čp. 39. Byla obava, že se každou chvíli zřítí. Nejhorší při tom bylo, že ti lidé byli na půdě (s nimi i starosta Josef Kinčl, jenž jim pomáhal při vynášení) a nikdo k nim nemohl. Syn jejich Josef vida, že i zbytkový statek, kamž si byli vyvedli dobytek, se začíná zaplavovat, chtěl se tam přebrodit a odvést jej dál do bezpečí. Vlny mu však podrazily nohy a byl by jistě zahynul, kdyby nablízku nebyl plot a jabloň, na které se zachránil.

K povodni přijelo z Jičína četnictvo, vojsko a hasiči, ale bohužel žádný nemohl nic dělat. Když pak voda k večeru opadla, tu teprve bylo vidět tu zkázu. S čím voda mohla pohnout, všechno odnesla, palivové dříví, drobné nářadí, chlivky, psi boudy, vyvrátila ploty i s kamennými sloupky, okna, dveře, vrata u stodol atd. To všechno bylo až u Řehče a Lhoty na lukách. Těžký řeznický špalek Aloise

Letošníka se ocitl na hrázi "na pastuském". A jak to vypadalo v obytných staveních! Nábytek převrácený, podlaha vytrhaná, kamna rozbořená a všechno zanešeno červeným bahnem. Po celý týden pak dole ve vsi nebylo nic jiného vidět, než jak se všude vyklízí bláto, ženské perou, myjí nábytek a při tom pláč. Po několika dnech po povodni bylo v naší obci živo jako v nějakém jarmarce. Lidé z blíзка i z daleka se jezdili na tu katastrofu dívat, takže se silnice takřka ani netrhla, co přejelo aut, motorek, kol i obyčejných povozů.

Postiženým sousedům dostalo se částečné pomoci ze živelního fondu, ze sbírky, konané na jičínském okrese a od Červeného kříže, zásilkou prádla, šatstva a obuvi. Bohužel škody jsou mnohonásobně větší, takže na povodeň bude ještě dlouho vzpomínáno.

Příroda

Obce Úlibice a Řehč se nacházejí cca 8 km JV od Jičína na okraji geomorfologického celku Jičínská pahorkatina. Tak jako v celé Jičínské pahorkatině i zde je krajina jemně zvlněná, tvořená rozsáhlými plošinami na turonských písčitých slínovcích a vápenitých jílovcích, většinou krytými spraší. Obce se nacházejí v nadmořské výšce 280 m n. m., nejvyšším bodem oblasti je 307 m n. m. vysoké místo nazývané U Kapličky ve směru z Úlibic na Lužany.

Úlibicemi protéká Úlibický potok (v kronice označovaný jako Ořeška), který se před Řehčí stáčí k východu, v Robousích se stéká s Trnávkou a po dalších cca 5 km se u Vitiněvsi vlévá zleva do Cidlíny. Celý Úlibický potok je dlouhý 17,5 km a pramení v blízkosti Brda ve výšce 446 m n. m.

Původním krytem tohoto území byly lužní lesy. Dnes je okolí Úlibic a Řehče tvořeno zemědělskou výrobou: poli a ovocnými sady. Pouze na východ od Řehče začíná rozsáhlý lesní komplex, tzv. Tuřský les,



tvorěný doubravami a smíšeným lesem. Zajímavostí tohoto území je prokázání hnízdění čápa černého (*Ciconia nigra*), který na rozdíl od svého příbuzného čápa bílého (*Ciconia ciconia*) hnízdí skryt v lesích. Botanickým vzácným druhem tohoto území je také již v předjaří kvetoucí lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*).

Dalším cenným územím této oblasti je Přírodní rezervace Úlibická bažantnice, která se rozprostírá západně od obce Úlibice na rozloze 29 ha. Jedná se o zbytek starého lužního lesa s bohatým podrostem hájové vegetace. Tyto bažantnice (dále např. Kovačská) byly často zakládány na dnech bývalých rybníků, o čemž svědčí staleté duby, zasazené na dodnes zřetelných hrázích.

Rybníky, byť umělé vytvořené člověkem, mají v krajině velký význam. Jsou to místa výskytu mokřadních druhů rostlin, vodních a rákosinových druhů ptáků, mají význam pro rozmnožování obojživelníků a některých druhů hmyzu. Největšího rozkvětu rybníkářství došlo ve středověku a je velká škoda, že většina v této době vzniklých rybníků byla později zrušena. Příkladem je i krajina okolí Úli-



Podbílka šupinatá
Foto: P. Kořínek

bic: zatímco v roce 1715 nalezneme na mapě (tzv. Josefské mapování) 8 rybníků v bezprostřední blízkosti Úlibic, v roce 1788 už byly jen 4 rybníky a do dnešní doby se nedochoval žádný (viz kronika). Na dně rybníka Pohan, na pravém břehu Úlibického potoka, byl založen dubový les, ze kterého přirozeným vývojem vznikl les smíšený lužní. Vzhledem k výskytu chráněných druhů rostlin a živočichů byla právě zde v roce 1956 vyhlášena Přírodní rezervace Úlibická bažantnice.

Kromě již zmíněného dubu letního (*Quercus robur*) nalezneme v Úlibické bažantnici i jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), lipu malolistou (*Tilia cordata*), javor klen (*Acer pseudoplatanus*), olši lepkavou (*Alnus glutinosa*) a jilm vaz (*Ulmus laevis*).

Bylinné patro se výrazně odlišuje podle ročního období. Na jaře zde najdeme bohatě kvetoucí společenství tvořené plicníkem tmavým (*Pulmonaria obscura*), sasankou hajní a pryskyřníkovitou (*Anemonoides nemorosa*, *A. ranunculoides*), dymnívkou dutou (*Corydalis cava*), prvosenkou vyšší (*Primula elatior*), podbílkem šupinatým (*Lathraea squamaria*) či orsejem jarním (*Ficaria bulbifera*). V létě, když se stromy obalí listím a v lese začne panovat šero, objevují se druhy pro člověka méně přitažlivé: chmel obecný (*Humulus*



lupulus), svízel přítula (*Galium aparine*) či kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*) a les se stává neprůchodným. Ze živočišné

říše vévodí lužním lesům bezobratlí: komáři (*Culicidae*), tiplíce (*Tipulidae*), muchničky (*Simuliidae*), pavouci (*Araneida*), různé druhy brouků (*Patrobis australis*, *Chrassomela laponica*) a měkkýši. Obrovské množství hmyzu znamená i přítomnost hmyzožravých ptáků: slavík obecný (*Luscinia megarhynchos*), špaček obecný (*Sturnus vulgaris*), moudivláček lužní (*Remiz pendulinus*), sedmihlásek hajní (*Hippolais icterina*), pěnice slavíková (*Sylvia borin*), pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*). Z větších ptačích druhů zde můžeme spatřit: holuba doupláka (*Columba oenas*), strakapouda velkého (*Dendrocopos major*), datla černého (*Dryocopus martius*). Z obojživelníků byla v bažantnici a v nejbližším okolí pozorována ropucha obecná (*Bufo bufo*), skokan hnědý (*Rana temporaria*) i rosníčka zelená (*Hyla arborea*). Bohužel podmínky pro jejich rozmnožování v okolí zcela chybí, skokan hnědý klade pravidelně vajíčka do příkopů podél silnice nebo do kolejí vyjetých na louce od traktorů. Tato místa však brzy vysychají a k dokončení vývoje larev nedojde.

Mgr. Petra Zíková

Jičín v roce 1905

Rozpočet města Jičína na rok 1905 byl stanoven na částku 226 076 K 12 h. Pro zajímavost uvedme některé jeho položky: na "správu vůbec" bylo plánováno 24 772 K 50 h, na "město" 17 339 K 40 h, na školy a vzdělávání 30 536 K, na účely dobročinné 10 619 K 04 h, na vydání zdravotní 3 764 K, na výdaje bezpečnostní 25 022 K a na ubytování vojska 1 560 K.

Ve školním roce 1905/06 studovalo na c.k. gymnasiu 300 žáků, na c.k. reálce 471 žáků, na učitelském ústavu a cvičné škole 223 žáků, na obecné škole chlapce 570 žáků, obecné škole dívků 672 žákyň a na obecné škole novoměstské 164 chlapců a 141 děvčat. (Celkem tedy 2 541 žáků a studentů).

Bouřlivou diskusi vyvolal zákon o zkrácení nedělní pra-

covní doby na 4 hod. dopoledne s nařízením odpoledního klidu. Při manifestační schůzi veškerého obchodnictva a živnostnictva jičínského okresu konané 28. září převládlo tvrzení, že tímto nařízením bude většina obchodníků a živnostníků poškozena, případně i zničena.

Městská rada přijala mimo jiné i nové ustanovení o pořádku při pohřbech:

1. Účastníci pohřbu mají se připojit k průvodu za truchlící dle pohlaví v řadách po 4 osobách - napřed ono pohlaví, je muž náležel nebožtík; pořádek ten budiž zachován po celý průvod až na hřbitov. Při pohřbech, jichž se účastní spolky korporativně, zahajují tyto průvod.

2. Hromadění se lidí na přechodu postupu průvodu, jakož i připojování se a provázení po

stranách řad průvodu se zakazuje.

3. Hřbitov zůstane uzavřen až do příchodu průvodu. Místo kolem hrobu zůstane vyhrazeno bez výjimky pozůstalým a zástupcům spolků.

4. Z důvodu slušnosti zakazuje se hrati světské pochody na

účastníků průvodu dbáti bude.

Pro veřejné oznamování předpovědi počasí z c.k. meteorologické stanice ve Vidni nařídila městská rada každodenní (vyjma neděle a svátky) vyvěšování různobarevných praporů na východní straně brány: čer-



Jičínští hráči tenisu v roce 1905

Archiv RMaG Jičín

cestě zpáteční. Očekává se, že naše obecenstvo ustanovení těchto jak samo šetřiti, tak i k zachování jich ze strany druhých

vený pro počasí deštivé, modrý pro nestálé, červenobílý při zlepšení počasí a bílý pro počasí krásné.

12. listopadu 1905 byly otevřeny *Městské parní, vanové a lázně v Jičíně*. V provozu byly denně mimo čtvrtky a obsahovaly sundatorium, místnost s horkým vzduchem - páru, bazén s vodou teplou 24°R, teplé

občanstva s učitelstvem v Jičíně přednášel v Jičíně učitelské profesorky T.G. Masaryk *O národnostní filosofii*. Všechny tři jeho přednášky byly hojně navštěvovány a vyvolaly vzrušenou diskusi, uveřejňovanou i na stránkách

vedla v lednu 1905 Zöllnerova herecká společnost 10 divadelních představení. Společnost J.E. Sedláčka, která v Jičíně účinkovala celých 6 neděl, pozvala jako hosta svého představení populárního komika - her-

vem *Únos aneb Když automobil s láskou kvete - tchyně a fotbal všecko splete* autorů Špacíra a Nováka.

Pod názvem *The Royal bioskop* zavítal do Jičína kinematograf pánů Ponce a Körbra. Promítalo se v sále hotelu Hamburk a některé scény (např. Býčí zápasy ve Španělsku, požár hotelu v Londýně, bombardování Port-Arthuru atd.) běžely nepřetržitě až 25 minut. Předvádění různých zábavných i obdivuhodných scén bylo doplněno hudbou velkého gramofonu.

K pobavení jičínských občanů přispěla i návštěva cirkusu Kludský, jehož produkce byly pořádány ve dnech 13.-16. května na Novoměstském náměstí. Proslulý cirkus přicestoval do Jičína po Turnovské dráze na 30 nákladních vozech a v jeho programu vystupovalo na 200 kusů různých zvířat včetně 20 cvičných lvů.

Motocykly mladoboleslavské továrny firmy Laurin a Klement byly ve dnech 14.-16. dubna vystaveny v jičínské sokolovně. Některé stroje bylo možno vyzkoušet i při projížďce.

Nákladem Musejního spolku



Květinové korzo roku 1905 v Libosadě

Archiv RMaG Jičín

i studené sprchy a 12 vanových kabin I. a II. třídy. Voda do lázní se přiváděla z rybníka.

V *Jednotě občanů Jičínských* přednášel dne 12. ledna starosta města F. Knotek o nutnosti zavedení pitné vody do města. Seznámil přítomné se všemi kroky, které město podniklo pro nalezení dobré vody v dostatečném množství. Jako nejlepší byla vyhodnocena voda ze Studeňan, jejíž přivedení do města bude i poměrně laciné. Bylo usneseno konat veřejnou přednášku na radnici, aby se širší obyvatelstvo seznámilo s nutností vybudování vodovodu i s jeho přednostmi.

Další důležitá a velmi navštěvená byla přednáška prof. A. Vyskočila *O plynu, jeho výrobě a upotřebení*, doplněná praktickými ukázkami a pokusy. Bylo poukázáno na výhody plynových spotřebičů v domácnostech, o otravě svítiplynem a případné první pomoci pohovořil městský lékař Dr. Jan Horna. Nebývalý zájem obecnosti byl způsoben i skutečností, že v tomto roce bylo zaváděno plynové osvětlení do jednotlivých domů a krámků ve městě.

Na pozvání *Volného sdružení*

tehdejšího periodického tisku.

Ve svých "jičínských" přednáškách pokračoval i další profesor pražské university - básník Jaroslav Vrchlický - tentokrát na téma *Soudobá anglická literatura*. Přednášky ve velké dvoraně Sokolovny se konaly péčí Občanské Besedy.

Turistický spolek nabídl jičínské veřejnosti přednášku známého českého cestovatele E. St. Vráze doplněnou "pěknými světelnými obrazy". Cestovatel

ce Národního divadla - Jindřicha Mošnu. Ve druhé polovině září hrála v Jičíně divadelní společnost p. Karla Stockého.

Hudební spolek v Jičíně se zpěváckým spolkem Smetana nabídl jičínskému publiku 24. a 28. června představení komické opery *V studni* skladatele Viléma Blodka.

Velice četná a oblíbená byla také vystoupení místních ochotníků, kteří krom celovečerních představení obohacovali krátký-



Bazén nových lázní

Archiv RMaG Jičín

vyličil svou cestu napříč Mexikem, Jukatanem, Quatemalou a Hondurasem na ostrov Kubu.

V sále hotelu *Hamburk* před-

mi skeči a aktovkami programy mnohých zábav. Velký zájem obecnosti vzbudila např. původní jednoaktová opereta s náz-



byl vypracován plán města Jičína roku 1904 a čtyřdílný obraz představující pohled na město Jičín a okolí. Dále byl pořízen pohyblivý model staročeského vodního mlýna, který je dodnes součástí stále expozice muzea.

Jako "chvály hodnou a na všech stranách města zjevnou" hodnotily Jičínské noviny činnost Spolku pro okrášení města Jičína. V roce 1905 se např. postaral o vybudování parčíku u nádraží a navrhl zřízení 2 městských záchodků - jednoho v lipách u Soudné a druhého u hasičské věže.

Jičínské noviny z 21. května kritizovaly vysoké ceny potravin: "...potraviny v našem městě

stále stoupají, takže u nás jest žití dražší nežli v Liberci a Jablonci (Města ta byla u nás pověstná svou drahotou). V posledním čase též naši mistři řezníci zvýšili cenu masa, prý jsou nuceni za příčinou drahého nákupu hovězího dobytka vysekávat 1 kilo hovězího masa za 1K 44 h, tlusté pak za 1K 36 h." (Noviny Jičínka 21.5.1905, s. 3). Pro informaci uvedme tržní ceny dalších potravin: 1 kg másla 2,30-2,80 K, 1 kg tvarohu 28-36 h., kopa čerstvých vajec 4,50-5,60 K, 1 husa 4-5,60 K, 1 kg

vepřového masa 1,52-1,60 K, 1 litr mléka 20 h.

Značně rozsáhlý a čilý byl i výroční dobytčí trh konaný 13. března na novoměstském tržišti. Na prodej bylo přihnáno 475 kusů hovězího dobytka, 21 telat, 160 koní, 1 hříbě a 147 vepřů. (Na trh 15. května pak 497 kusů hovězího, 18 telat, 134 koní, 14 hříbat, 63 kusů drobného dobytka a 211 vepřů). Na výročním trhu ve městě bylo prý dost zboží, ale málo kupců. Největší nával byl u prodeje dámských klobouků.

V sobotu 28. ledna oslavili manželé Kateřina (79 r.) a Josef (83 r.) Rašínovi v kruhu rodinném diamantovou svatbu (60 společných let). Vychovali 3 syny, 2 dcery, 8 vnuků, 3 vnučky a 1 právnicka a přes pokročilé stáří se těšili dobrému zdraví. 50. narozeniny oslavila 6. července 1905 v Jičíně spisovatelka Irma Geisslová, 24. června v Praze známý oční lékař MUDr. Jan Dejl (rodák z Vysokého Veselí).

Ve středu 7. června postihla Jičín průtrž mračen, provázená téměř nepřetržitým blýskáním

a rachocením hromu, která trvala dvě a půl hodiny. Ve většině domů pronikla voda střechami na půdy, okny obrácenými na sever i do bytů. Padaly i kroupy velikosti velkého hrachu, takže jednu chvíli byla zem téměř bílá. Přestože byl vodní příval velmi prudký, poškodil jen porosty zeleniny - obilí, řepa a brambory prý deštěm spíše získaly. 30. srpna 1905 bylo možno pozorovat částečné zatmění slunce.

Z Jičínských novin r. 1905
vybrala a zpracovala HÁ

Ze láhve a skla.
Využijte levně a rychle
psaní na psacím stroji
Bedliny pro každého nálevo a vpravo.
Marie Zychová v Jičíně.

Chlapec ze spořádané rodiny
přijme do učení
na kupectví za výhodných podmínek
Josef Sláma v Jičíně.

Pravou školou
medovinu,
jako: španělská a portugalská vína
doplně
V. Mazalanský v Jičíně

Do koblih
potřebujete zavařeniny
Merunkové, Malinové, Jahodové a sy-
bit které dostanete 1 kg za 80 kr.
u V. Roubíčka, cukráře v Jičíně

Veliké druhy
obleků a uniforem
v elegantní úpravě
z anglických a francouzských
materiálů a křížků
P. BOLOVSKÝ,
Jičín

Ve dnech 18. března - 1. května 2005 probíhala v jičínské galerii retrospektivní výstava obrazů Jindřicha Procházky nazvaná **Malířské putování mezi Jičínem a Prahou**. Protože katalog výstavy s textem PhDr. M. Cogana se zaměřil především na osvětlení malířova díla, doplníme zde malířovu osobnost živo-



topisnými údaji a rodinnými souvislostmi.

Otec Josef Procházka (nar. 7.2.1850, zemř. 13.12.1919) byl tajemníkem, později radou zemského soudu v Jičíně, maminka Pavlína (nar. 13.5.1862), rozená Broukalová pocházela z Třeboně. Byla to žena velmi vzdělaná, uměla např. dobře italsky. Dlouhou dobu žila v Jičíně na Husově třídě čp. 367. I v pokročilém věku byla prý velmi čilá a zní takřka neuvěřitelně, že ještě ve třicátých letech podnikala se svými kamarádkami časté výlety na Klepand. Přibližně v 1. polovině 60. let přesídlila do domova důchodců v Rožďalovicích, kde také v pozhnaném

Malíř Jindřich Procházka

věku zemřela.

V rodině Procházkových vyrůstaly 3 děti: Anna (narozena 13.12.1882), která se v dubnu roku 1907 provdala v Jičíně za Fr. Žďárského, Mathylda (6.11.1888-26.12.1900) a nejmladší Jindřich (nar. 6.11.1888 v Novém Městě nad Metují) - budoucí akademický malíř. V letech 1898-1906 studoval na jičínském gymnáziu a po malířské přípravě u L. Vacátky v letech 1908-1915 výtvarnou akademii v Praze u profesorů Roubalíka, Ottenfelda a Bukovace. Po ukončení studií se usadil v Jičíně, kde se 24. srpna 1924 oženil s Annou Znamínkovou narozenou 5.6.1897 v Jičíně.

Rodina Znamínková získala domovskou příslušnost v Jičíně 20.10.1908. František Znamínko (nar. 10.11.1864 v Chlumci nad Cidlinou) měl na Masarykově náměstí v domě čp. 2 knihařství, papírnickví a obchod s kancelářskými a školními potřebami. Byl zde též předprodej vstupenek do divadla a biografu Český ráj. (Podle přihlášky k pobytu zemřel F. Znamínko 4.1.1924, ale v Adresáři města Jičína je uváděn jako majitel obchodu ještě v roce 1933.) Anna Znamínková měla 3 sestry: Jarmilu (narozena 17.3.1895 v Jičíně), která se roku 1918 provdala za odborného učitele Jaroslava Vokrouhleckého, Lud-

milu (nar. 30.6.1901 v Jičíně), která po smrti otce převzala obchod a knihařství a Blaženu (nar. 28.8.1902 v Jičíně), později provdanou za adjunkta berní správy v Jičíně Oldřicha Klose.

V roce 1924 koupili manželé Vokrouhlečtí dům čp. 241 v Tyršově ulici a již 7. listopadu téhož roku se v domě svého švagra přihlásil k trvalému pobytu i Jindřich Procházka s manželkou a zřídil si zde atelier. Jindřich Procházka maloval to, co si jeho zákazníci přáli, především pohledy na jičínské náměstí, bránu, okolní krajinu a Prachovské skály. Jeho obrazy byly v Jičíně velmi oblíbeny.

Koncem července roku 1938 se Procházkoví odstěhovali do Prahy, ale malíř se do Jičína té-

měř každoročně vracel a trávil zde často i několik měsíců (např. r. 1956 od 1.8. do 5.11, v roce 1957 dokonce od 1.4. do 5.8. - tedy 4 měsíce). Akademický malíř J. Procházka zemřel 12.3.1969 v Praze a je pochován na jičínském hřbitově.

Syn Jindřicha Procházky Jaroslav (nar. 16.10.1926 /podle náhrobku na jičínském hřbitově 1927/ v Jičíně) vystudoval medicínu. V Jičíně působil v letech 1959-1961 v OÚNZ Jičín jako zástupce primáře.

Oldřich Turčín

Lit.: Mencl, J.: *Historická topografie města Jičína II*, s. 350
Nové Město nad Metují a jeho kraj. Sborník. 1940, s.172
Samšíňák, K.: *Jičínská ex libris - Jindřich Procházka*. *Noviny Jičínka* 9.3.1993, s. 5.



Jičínské náměstí Jindřicha Procházky

Josef Kajetán Tyl v Jičíně aneb o jedné chybně umístěné pamětní desce

Někdy v 60. letech 19. stol. prý povídala maminka Hylmarová svému synku Pepičkovi o tom, jak v Jičíně hrál J.K.Tyl se svou společností divadlo v sále hostince "U Cepků" (tj. čp. 6 - dům "U zlatého hrozu" na dnešním Valdštejnově nám.). Její rodina žila tehdy poblíž Tylova bydlíště a ona pomáhala hercům s nošením divadelních kostýmů. Toto vyprávění utkvělo Josefu Hylmarovi v paměti na celý život, a tak když v r. 1917 známý jičínský písmák se zájmem o historii František Filip hledal zprávy o zdejší Tylově pobytu, tuto historku mu pověděl. Dodejme, že popisovaná událost se odehrála v r. 1854 nebo 1855 (Tylova společnost zavítala do Jičína dvakrát; poprvé zde působila ve dnech 26.3.-8.6.1854, podruhé ve dnech 10.3. až 8.5.1855), a zaznamenaná byla tudíž po 63, resp. 62 letech. Filip si ji už dále neověřoval a uveřejnil ji několikrát v regionálním tisku (Jičínské zájmy z r. 1934, Hlas našeho venkova 1937) spolu s dalšími informacemi o Tylově jičínském přechodném bydlíšti. Na základě tohoto zjištění potom v r. 1937 místní divadelní ochotníci umístili na fasádě domu pamětní desku, kterou si kdokoli může přečíst i dnes. Protože žádná jiná fakta nebyla známa ani autoru "Historické topografie města Jičína" Jar. Menclovi, doslovně je opsal (část I. str.142 a část II. str.118-119). Po něm je převzali do svých publikací i ostatní autoři, pisatele těchto řádků nevyjímaje.

Avšak můžeme této informaci bezvýhradně důvěřovat? Nemohlo někde na ose paní Hylmarová - Jos.Hylmar - Fr. Filip dojít k deformaci skutečnosti? Známe to všichni: Někde se něco stane, informace se šíří od úst k ústům a výsledná verze se může od skutečnosti značně lišit. V tomto případě musíme počítat i s působením faktorů času; čím více jsme od události časově vzdáleni, tím vzrůstá nebezpečí jejího deformování. Tato kritická úvaha byla podnětem ke snaze pokusit se nalézt

jiné, nezpochybnitelné důkazy této pro Jičín významné historické události. Byly tedy prohlédnuty zprávy v dobových novinách a časopisech, archivní fondy a písemné paměti těch, kteří zde Tylova představení navštívili či s ním osobně mluvili.

1. Nabídka periodických tisků byla pravda v 50. letech 19. století, tedy v době Bachova absolutismu, velmi omezená. Přesto ale v pražském německém deníku Bohemia můžeme k roku 1854 nalézt pro nás zajímavou zprávu: "Jičín, 2. únor. Konečně byly uspokojeny citelné potřeby místních, zvláště ale cestujících. Značným nákladem, velkou prozíravostí a vytrvalostí se podařilo průmyslníku Antonínu Votočkově postavit komfortní velkolepý hotel, za nějž by se nemuselo stydět žádné hlavní město. Objevný sál s odpovídajícími vedlejšími místnostmi byl posvěcen věrejšími skvělým plesem, který uspořádal čtenářský spolek a kasino za spolupůsobení znamenitých melodií kapely pěchotního pluku barona Gepperta. V tomto "U města Hamburku" nazvaném hostinci je vyhovující ubytování pro cestující, kterého se tak dlouho v Jičíně nedostávalo..." (obr.č.1)

Zöllner, majitel ambiciózní kočovné divadelní společnosti, v níž byl Tyl režisérem i hercem současně, pronajal tento malý sálek a opominul nově vybudovaný komfortní sál Votočkův. Zájem o pronájem byl nepochybně i na straně tohoto podnikatele, který musel mít na zřeteli návratnost své investice. Jasně do věci vnáší dobře informovaná Bohemia, a tak ji dejme slovo ještě jednou: "Jičín, 8. duben. Od 31. března hraje v sále hotelu "U města

mi, tak přespolními diváky..." (obr.č.2) Zajímavé je, že český časopis Lumír, který zprávu o příjezdu divadla zaznamenal také, místo pořádání představení neuvedl. Snad se redaktorovi název hotelu zdál příliš německý, a tudíž nevhodný ke zveřejnění.

2. Že štěstí bývá vrtkavé, ví každý, badatele nevyjímaje. Návštěva archivů nemusí vždy přinést úspěch. Prohlídka fondů Divadelního oddělení Národního muzea se však v tomto případě vyplatila. Ve složce divadelních plakátů z dlouhého, téměř stoletého působení Zöllnerovy společnosti na českém

X Jičín, 8. April. Seit dem 31. März spielt in dem Saale des Hotels „zur Stadt Hamburg“ die böhm. Schauspielergesellschaft des Philipp Zöllner, Regisseur Tyl. — Eine so brave Gesellschaft mit entsprechenden Bühnenvorrichtungen, ganz ausländigen, oft splendiden Costumie hat Jičín noch nie gesehen, daher auch tagtäglich der große Saal von Zuschauern, häufig auch aus dem Böhmenlande, ganz überfüllt ist. — Ein gerundetes treffliches Zusammenpiel, das von der Tüchtigkeit der Regie zeugt; ein beispielvolles Memoriren erhöht den Reiz einer jeden Vorstellung um so mehr, als bis jetzt ganz unbekannte Stücke hier gegeben werden, und die Klänge rein böhmischer Sprache in jedem Herzen wiederhallen. Obgleich alle Rollen, selbst jene der Kinder musterhaft besetzt und durchgeführt sind, so daß an jedem Schlusse alle rauschend gerufen werden, so sind bis jetzt doch begünstigtere Lieblinge des Publicums die wohl auch den Pragern bekannten Frauen Raffy, Gylzet, die Herren Tyl, Krammelle, Polorny. Nach der Vorstellung des Stückes „Jan z Achry“ kamen selbst Blüthenkränze auf die Bühne; in Jičín unerhört! — Mit Spannung steht man den Gastspielen der Familie Kolar entgegen.

Obr. 2: Německý deník Bohemia, roč.27., č.87 z 12. dubna 1854

X Jičín, 2. Februar. Endlich wurde einem fühlbaren Bedürfnisse für Einheimische, besonders aber für Reisende, abgeholfen. Mit bedeutendem Geldeaufwande, großer Umsicht und Beharrlichkeit gelang es dem industriösen Herrn Anton Votoček, ein großartiges Hotel, dessen sich keine Hauptstadt schämen würde, in ganz comfortablem Zustande herzustellen. Der umfangreiche Saal mit seinen entsprechenden Nebenlocalitäten wurde am gestrigen Tage durch einen glänzenden Ball eingeweiht, welchen der Feste- und Casinoverein veranstaltete und wobei die Musikkapelle des Baron Geppert Mus.-Reg. auf eine ausgezeichnete Weise mitwirkte. In diesem, „zur Stadt Hamburg“ benannten Gasthause ist hinlängliche Unterkunft für Reisende, an welcher es so lange in Jičín gebrach, nebst bedeutenden Stallungen und andernm Zugehör, in 4 Zimmern des untern Geschosses sind hinlängliche Räumlichkeiten für den sich neu gebildeten Geselligkeitsverein, sämmtlich splendib ausgestattet.

Obr. 1: Německý deník Bohemia, roč.27., č.30 z 4. února 1854

Netřeba jistě dodávat, že popisovaný objekt je dnešní hotel Paříž na Žižkově náměstí, jehož sál je využíván dodnes. Jeho plošná výměra byla oproti sálu "U Cepků" dvojnásobná. Překvapuje tudíž, že by si Filip

Hamburku" česká divadelní společnost Filipa Zöllnera, režisér Tyl. - Tak řádnou a slušnou společnost s odpovídající jevištní výbavou Jičín ještě nikdy neviděl; proto také je velký sál každodenně přeplněn jak domácími

venkově je uložen i jeden exemplář z doby Tylova hostování v Jičíně, vytištěný známou místní tiskárnou Fr. J. Kastránka. Šťastnou shodou okolností se jedná vůbec o nejdůležitější ze všech - plakát (či cedule, jak se tehdy říkalo) ze zdejšího premiérového vystoupení společnosti v pátek 31.března r.1854. Režisér Tyl vybral na úvod svou divácky oblíbenou hru "Paličova dcera" a hrálo se, jak se můžeme dočíst "v sále města Hamburku". (obr.č.3) Úspěch českých divadelníků byl zde nesporný. O diváckém zájmu píše již citovaná lokálka z Bohemie, kvalitu představení a návštěvnost chválí i ostatní prameny. Po českém divadle byl tenkrát v Jičíně opravdový hlad. Již v dřívějších letech tu vystupovaly jiné kočovné divadelní společnosti, hrály však vesměs německy (např. Suva-

DIVADLO V JIČÍNĚ.

PROGRAM.

S vysokým povolením provozuje herecká společnost Filipa Zöllnera
dnes ponejprv:

Paličova dcera,
Pražská děvečka a
venkovský tovaryš.

Činohra v 5 jednáních od J. K. Tyla.
Režisér představení p. J. K. Tyl.

O s o b y :

Raňší Hovora	P. Kramolec.
Paul Koteřina Šestáková, táncovní písnice	P. Tylova.
Valenta, bratr její, venkovský smut	P. Čížek.
Rozárka, dcera jeho, v Praze ve službě	P. Rojská.
Madlenka, sestřička její.	M. Morinka.
Vdova Jedličková	P. Musková.
Antonín, její syn, křesťanský tovaryš	P. Pokorný.
Soused Vondráček	P. Rott.
Soused Rieha	P. Hradecký.
Martin Toužimský, mladý brnk	P. Svoboda.
Batuška, jeho sestra	P. Kohlerova.
Podlénský, táncovní kráľ	P. Braun.
Pavel Kolínský, osedlář z Ameriky	P. Tyl.
Prokop, mladý lidáň	P. Čížková.
Starý Melichar, venkovský kovář	P. Malok.
Pozorný, úředník královského práva	P. Horský.

Děj se hraje dle díla o městečku venkovském, dle J. K. Tyla.

Velečení! Velevení!

Na pouť své po milé vlasti vstupující nyní také před soudné oko Vaše, poroučíme se trvajícím Vaší přízni a prosíme o laskavou podporu.

Vchodu se platí:

Na sedadlo první třídy 20 kr. st. — Na sedadlo druhé třídy 15 kr. st. — Na první místo 10 kr. st. — Na galerii 6 kr. st.

Začátek v 7 hodin.

Divadlo jest v sále v městě Hamburku.

Žádá se účtivě, aby se divadelní návštěvní uschovávaly.

Tak F. J. Knispelova v Jičíně.

Obr. 3: Cedule Zöllnerovy kočovné divadelní společnosti ze dne 31.3.1854 (Divadelní odd. Národního muzea, sign. P-1-A-8-a)

rova či Knispelova spol.). Zdá se, že se zde nekonala ani česká představení místních ochotníků. V tomto směru byl známý Jičín dosti zpozditý, neboť i mnohá menší česká města si taková vystoupení sama dokázala zorganizovat. Působení Tylova souboru bylo v tomto ohledu opravdu průkopnické.

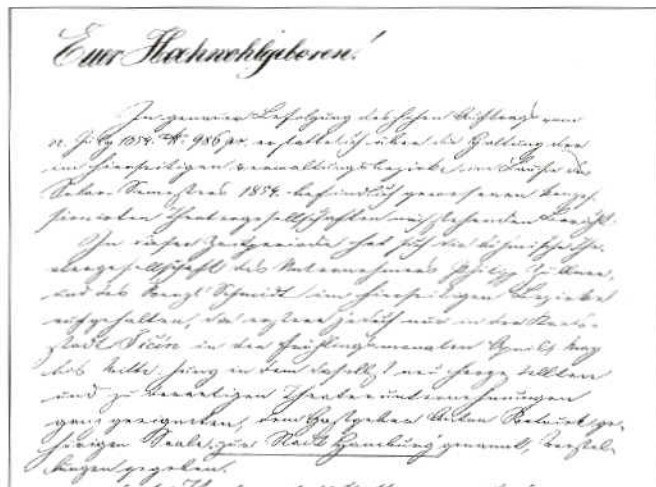
3. Po potlačení revolučních snah o získání občanských svobod v r. 1848 přišla zákonitě ze strany absolutistického panovníka Františka Josefa I. ofenzíva, směřující ke sledování a kontrole všech činností a aktivit ve společnosti. Pozornosti nemohlo ujít ovšem ani divadelnictví. Sám Tyl to záhy pocítil na vlastní kůži. Poté, co mu bylo znemožněno u Stavovského divadla v Praze nalézt obživu, odebral se na venkov. Žádal sice o divadelní koncesi, ale vzhledem ke své angažovanosti v revoluci mu nebyla udělena. Musel tedy v nouzi

vzít za vděk alespoň místem režiséra v kočovných společnostech vedených Němci, avšak hravých česká představení (v Kullasově, později Zöllnerově společnosti). V r. 1850 byl vydán divadelní zákon, který ukládal okresním a krajským úřadům podávat dvakrát ročně zprávu o pobytů těchto divadelních společností, nacházejících se právě v jejich rajónu. Okresní hejtmani měli vypracovávat jmenně seznamy společností, kontrolovat nezávadnost provozovaných her a podávat nadřízenému orgánu hlášení, jak si tyto společnosti vedou z hlediska uměleckého, mravního a také politického. Jičínský hejtman Jan Šrámek ovšem tuto svou povinnost neopomněl, a tak 25. července r. 1854 posílá zástupci krajského prezidenta Franzi von Hasslingerovi tuto zprávu: "V tomto období setrvala ve zdejších okresech česká divadelní společ-

nost podnikatele Filipa Zöllnera a Václava Schmidta; první z nich ale pořádala představení pouze v krajském městě Jičíně v jarních měsících dubnu, květnu až do poloviny června v právě nově postaveném a k takovému divadelnímu podnikání zcela způsobilém sále "U města Hamburku", jenž patří hostinskému Antonínu Votočkovu..." (obr.č.4) Na vysvětlenou uvedme, že druhá zmiňovaná společnost Schmidtova (Šmídova) byla sestavena téměř výhradně z příslušníků jedné rodiny, a tudíž hrála pouze v malých městech, jako byla Sobotka, Nová Paka apod. Nepředstavovala tedy pro velkoryse založenou společnost Zöllnerovu žádnou konkurenci. Pobyt Tylova divadelního kolektivu je hejtmanem hodnocen velmi příznivě a koresponduje tak s obsahem novinových zpráv.

4. Zatímco předchozí tři předložené důkazní materiály můžeme přijmout bez výhrad, neboť se jedná o věcná autentická dobová konstatování, jež jsou prosta citových zabarvení, musíme u následujících osobních vzpomínek očitých svědků posuzovat i jejich objektivitu a zda se časový odstup od popisovaných událostí nepromítá do deformování skutečnosti. Byli to především studenti jičínského gymnázia, kteří přes jistá omezení ze strany svých kantorů provozování českých divadelních her v Jičíně přivítali

a zaznamenali je do knížek svých pamětí nebo příležitostných článků. Např. Josef Horák (absolvoval gymnázium v r. 1862) o tom píše v "Jubilejním Památku c.k.vyššího gymnasia jičínského" z r. 1907 (str.176), spisovatel Antal Stašek ve svazku č.1 svých spisů, nazvaném "Vzpomínky" (Praha 1926) popisuje dokonce náhodné setkání s Tylem na sobotecké silnici (str. 248-250) a ani budoucí významný staročeský politik Karel Matuší (absolvent z r.1855) v knize "Paměti" (Praha 1921) vzpomínku na Tyla a jeho divadelní společnost neopomněl zaznamenat (str.15). Zatímco první dva pamětníci se o místě pořádání představení nezmiňují, nejcněnější jsou z tohoto pohledu vzpomínky Matušovy. Ličí totiž zcela konkrétně, jak pozoroval Tyla, když si v sále hostince "U města Hamburku" budoval svůj stánek. (obr.č.5) Matušův záznam se jeví jako dosti věrohodný, i když jej psal až v pozdějších letech. V úvodu sice uvádí chybně datum Tylova příjezdu 1853 (správně 1854, a tudíž v té době nestudoval v sextě, ale v septimě), avšak sám si jím není jist a přidává k němu slovo "tuším". Ostatní reálie jsou však uvedeny správně. Dokonce si pamatoval, že listky kupoval po šesti krejcarech. Studenti mívali vždycky hlouběji do kapes, a proto si mohli dovolit jen ty nejlacnější.



Obr. 4: Zpráva hejtmana J.Šrámka kraj. zástupci F. von Hasslingerovi ze dne 25. července 1854, str.1. - část

s nadšením a v sále tvořili nemalou část obecnstva. Někteří z nich si po letech oživilí své vzpomínky na tyto šťastné chvíle svého studentského života

Z reprodukování plakátu (obr.č.3) můžeme skutečně vyčíst, že tolik stály listky na galerii (tj. k stání). Důležitý i věcně správný je rovněž údaj o jmé-

V Jičíně poznal jsem v roce tuším 1853 poprvé českou divadelní společnost; byla to společnost Zöllnerova vedením Tylovým. Až do té doby vidal jsem v Mn. Hradišti, v Ml. Boleslavi i v Jičíně jen německé divadelní společnosti, kterým se v těchto českých městech dosti dobře dařilo. V českém jazyku viděl jsem v Hradišti, pokud se pamatuji, v r. 1848 jen dvě ochotnická představení: na divadle v radnici frašku »Zapečetěný měšťan« a v divadle zámeckém u příležitosti svčeni praporu národní gardy »Obležení Prahy od Švédů«; v Boleslavi pak někdy představení studenty pořádaná (Divotvorný klobouk, Paličovu dceru).

Jakmile se roznesla zpráva, že Tylova společnost zavítala do města a v sále hostince »u města Hamburku« buduje svůj stánek, spěchal jsem na místo doufaje, že snad uvidím Tyla. Vstoupiv do sálu, spatřil jsem lidi sestavující jeviště a před tímto v plášť zahalenou a pokyny udávající postavu, již jsem sobě z uctivého povzdálí v mysl všípil; byl to skutečně Jos. K. Tyl.

Tylova společnost vzbudila nemalý ruch zejména mezi studentstvem, i byla to nejen zábava, ale i vlastenecká povinnost, která nás do divadla vedla. Sl. Rajská, Kramuele, Krumlovský byli našimi miláčky, poslední ovšem jen, když se úloze pořádně naučil, což nebyvalo příliš často.

Ve své třídě (sextě) jsem spolužáky vybízel k návštěvě a docházel obvykle v poledne k paní Tylové, která měla na starosti divadelní pokladnu, abych obstaral hromadné vstupenky po šesti krejčářích stříbra (konvenční měny) pro celou třídu. Měla mne bez pochyby za studenta potřebného a proto mně vždy přidala jednu vstupenku nádavkem, kterou dostal některý spolužák, jenž právě nebyl při penězích.

Obr. 5: Karel Matušík: Paměti; Praha 1921, str. 15

nech herců. Vzhledem k tomu, že F. X. Krumlovský (1817-1875) byl v Jičíně přítomen až při druhém zdejším pobytu společnosti v r. 1855, týká se jeho vzpomínky obou období. I jeho poznámka, že tento herec texty svých rolí často pořádně neuměl a tyto mezery nahrazoval improvizacemi, odpovídá skutečnosti. Jenom díky tomu, že byl jinak mimořádně dobrým hercem, byl pedantický Tyl ochoten snášet jeho nesčetné bohémské výstřelky. Obě účinkování Tylovy společnosti zastihla Matušík v posledních gymnaziálních ročnících, a tudíž se na něho jako na »mazáka« nevztahovaly profesorské zákazy navštěvovat divadlo.

5. Přítomnost Tylova, jenž se už za svého života stával legendou a vysloužil si přívlastek »miláček národa«, přivábila do Jičína řadu jeho obdivovatelů a nadšených vlastenců. Jedním z nich byl F. K. Krouský (1823-1909), účastník revolučního spiknutí v Praze v r. 1849, za což byl na tři roky uvězněn. Bývá v literatuře zaměňován za svého bratra Jana Krouského, známého národovce a pokrokového rolníka z Katusic u Mladé Boleslavi. O setkání s Tylem se zmiňuje F. K. Krouský ve svých pamětech, uveřejňovaných v roce 1885 v Novém Boleslavu. Tuto pasáž ve stejném znění otiskl nedlouho poté v Jičíně vycházející Krakonoš (obr. 6).

Ion shodně uvádí, že Zöllnerova společnost meškala v hostinci »u Hamburku«. Skeptik může správně namítnout, že se zde nehovoří o pořádání divadelních představení, ale pouze o pobytu herců. Nebylo by však příliš logické, aby herci bydleli v tomto hotelu a hráli v jiném.

— První červánky národního probuzení v okolí Mladoboleslavského lán v »Novém Boleslavu« ze svých pamětí P. B. Krouský. V samém začátku a pro místní dějeplášť byl Tyl v Jičíně, kterou čítá tato kniha: V Jičíně docházela divadelní společnost Zöllnerova, u níž byl náš K. J. Tyl, dosti svého výsledku. Byl jsem, dlehliv spáti Tyla, tomtu našeho miláčka a promluvil s ním. Společnost Zöllnerova meškala v hostinci »u Hamburku«. Tam mi řekl, že bydlí Tyl v »neutronu« domy opouští. Přijal nás »laskavě«, a vtipnosti vřelost. Mysl jsem mu dlouho vyprávěl o všech jeho začátcích, jako ptáku vojenským seodem průběhu: k odosazení na rozličné poručení a s tímto jsem po tři léta trávil ve výhledu vzhledu na Bratřích. Byl shledán zprávy o něm, setniti pro Čechy své své budoucnosti. Když mi potom řekl, že brzo oopuští se společností Zöllnerova Jičín, a že on v Jičíně zůstal poměrně, kam by se šel, což »vzhledu« jemu Ml. Boleslav. »Není tam pro nás společnost aniž na místních nárech; »Prokop« nás odosazuje. »Když« rák na došti naší »romulky« ovšem probíhá nášho obvi, rovněž vlastenecké jeho směřování, sálá, a píté. »O pobytu tohoto Benetického vlastence v našem městě nemáme žádných zpráv, jako vůbec o prvních dobách národního probuzení v Jičíně a okolí, i jest záhadou, aby některý ze současných Tylových a starších vlastenců nějak podobně práce se podíal a své paměti sepal. Podobná litanie byt proť vypravování a o věcech na pohled sebe neprotížejících: mají pro historii velkou důležitost a mělo by starší vlastenci na jejich sepaší vůle pamatováni býti.

Obr. 6: Krakonoš, č. 8 z 15.3.1885

Dlužno podotknout, že v »Hamburku« se neubytovali všichni. Ti, kteří měli rodiny, k nimž patřil i Tyl, si obvykle sehnali bydlení v soukromí, kde ho Krouský, jak dále v článku píše, navštívil. Bylo to jednoznačně za jeho prvního pobytu v Jičíně, neboť v Mladé Boleslavi, kam ho Krouský pozval, pobývala společnost v letních měsících r. 1854. Ani v dalších údajích se nena-

chází žádná nesrovnalost. Větou »Prokop nás odstraňuje«, narážel Tyl na působení první české kočovné divadelní společnosti, jež hrála po českém venkově od r. 1849. Díky ledabylému vedení J. A. Prokopem (1807-1862) její umělecká úroveň stále klesala a kritická hodnocení produkce úředními orgány české divadelnictví jako celek spíše poškozovala. Zmínku o Tylově bytu v Jičíně ponechme prozatím bez komentáře. Tato dodnes uspokojivě nevysvětlená otázka je ještě složitější, než určit místo provozování her a vyžádala by si samostatnou studii.

Velmi zajímavá je též závěrečná pasáž tohoto článku, v níž si redaktor postěžoval, že o pobytu Tylové v Jičíně není žádných zpráv a vyzývá, aby se zdokumentování této doby někdo ujal. Je to pozoruhodné i z toho důvodu, že od té doby uplynulo pouhých 30 let a jistě musela žít ještě celá řada návštěvníků Tylových produkcí. Na dobře miněnou prosbu ale nikdo nezařagoval, a tak tato událost dál upadala v zapomnění. Teprve za dalších několik desítek let, kdy už žádný přímý pamětník zřejmě nežil, vstupuje do hry nadšený, avšak amatérský historik Fr. Filip s výsledkem, jak je výše uvedeno. Dnes je těžké rozhodnout, či vinou došlo k překroucení skutečnosti. Mýlit se mohla paní Hylmarová a to tím, že si spletla Tylovu divadelní společnost s jinou, která skutečně hrála v domě »U zlatého hrozu«. Na vině může být starším poznamenaná paměť sedmašedesátiletého Josefa Hylmara, který si těžko mohl po uplynutí

více než půl století bezchybně vybavit dávno zasuté vyprávění své maminky. Podezření může konečně padnout i na hlavu Františka Filipa, o němž je známo, že k zachycování historie nepřistupoval s kritikou objektivností, ale bilá místa vyplňoval svými neověřenými domněnkami. Ostatně ani údaj o hostinci »U Cepků« není správný. V době Tylova pobytu jej provozoval Jan Smolař a Cepkovi si jej pronajali o více než deset let později. Na tyto nesrovnalosti upozorňoval již před lety jičínský historik Karel Kazbunda, jeho práce však zůstala v torzovitém rukopise. Žádný další záznam, jenž by potvrzoval Filipovo tvrzení, nebyl v archívích složkách, novinách, časopisech ani knižních publikacích nalezen.

Přes průkaznost předložených materiálů je škoda, že nebyl objeven alespoň ještě jeden doklad, že společnost i za druhého pobytu v Jičíně hrála v hotelu Hamburk, aby tak byl nezávisle potvrzen údaj z Matušíkových pamětí. Ostatní se vztahují, jak bylo řečeno, k pobytu prvnímu. Z logiky sice vyplývá, že po úspěšném turné v r. 1854 společnost pokračovala na stejném místě při svém návratu i v roce následujícím, potvrzující písemný doklad by však byl vítaný. Druhý Týlov pobyt v Jičíně ovšem již tak senzační novinkou nebyl, a proto se o něm tak podrobně nepsalo. Nic to však nemění na faktu, že Tylova pamětní deska je na domě »U zlatého hrozu« umístěna chybně a měla by být vsazena do fasády dnešního hotelu Paříž.

Ing. K. Čermák



Hotel U města Hamburku

Archiv RMaG Jičín

Z Kablíkovy sbírky ptactva

Datel černý (*Dryocopus martius*)

Datel černý je našim největším šplhavcem. Jeho zbarvení je všeobecně dobře známé a nezměnitelné: peří po celém těle má černou barvu, pouze temeno (u samce) nebo týl (u samice) jsou jasně červené.

Datel černý žije ve smíšených nebo listnatých lesích na území celé naší republiky. Jeho hlavní potravou jsou larvy hmyzu, které vyhledává ve ztrouchnivělém dřevě odumřelých stromů či pařezů. Kromě toho rozhrabává i mraveniště a vybírá larvy a kukly.

V jarním období se páry svolávají bubnováním, které je hlasitější a rychlejší než u příbuzných strakapoudů a žlun (asi 40 úderů za 2,5 s). Kromě tohoto zvuku se datel ozývá ještě hlasitým pokřikem "kri-kri-kri" nebo "klié". Datel hnízdí v dutinách, které si sám buduje. Není proto na rozdíl od jiných dutinových ptáků příliš ohrožen přeměnou původních lesů na smrkové monokultury. Naopak jeho opuštěné dutiny, které mohou být 15 až 20 cm široké a více než 60 cm hluboké, využívá mnoho našich

ptačích i savčích druhů (sýkory, brhlci, holub doupňák, sýček, puštík, veverka, plši a netopýři). Zajímavé je, že datli spí ve svých dutinách i mimo dobu hnízdění, v této době ale samec i samice mají dutiny vlastní.

Jako většina dutinových ptáků má i datel bíle zbarvená vajíčka. Samice jich snáší 4-5 na přelomu dubna a května, na sezení se střídají oba partneři. Mláďata zůstávají v dutině cca 25 dní, poté o ně rodiče pečují ještě nějaký čas mimo hnízdo. Rodina se rozpadá v průběhu srpna. Datel nepatří k tažným ptákům, ptáci žijí v podstatě po celý život na stejném místě. Území, které obývá jeden jedinec je až několik čtverečních kilometrů velké.

RNDr. Z. Mrkáček udává několik lokalit na území CHKO Český ráj, kde se datel černý vyskytuje, v okolí Jičína je však jeho výskyt prokázán jen v Ůlbičské bažantnici. V. Šir popisuje v knize "Ptactvo české" své setkání s datlem v zimě v zahradě pod Brady.

V katalogu Kablíkovy sbírky



ptactva nalezneme samce a samici datla černého pod číslem 45. Oba byli zastřeleni u Vrch-

labí a do dnešní doby se nedochovali.

Mgr. Petra Zíková

Denáry českých přemyslovských knížat ve sbírce muzea Jičín

Při postupném zpracovávání sbírky mincí jičínského muzea byly zjišťovány i nejstarší české mince - denáry přemyslovských knížat z 10. - počátku 13. století. Větší část těchto mincí byla (během nejspíš prvního zpracování sbírky mincí v roce 1941 Václavem Mánkem) "určena" jako drobná mince doby pohusitské. Naopak asi dvě desítky drobných mincí doby pohusitské byly určeny jako denáry českých přemyslovských knížat 11.- 12. století. Proto byly oba druhy těchto mincí znovu zpracovány, denáry pak podle stále hodnotného katalogu denárových a brakteátových ražeb, kterým je publikace Eduarda Fialy "České denáry" vydaná v Praze v roce 1895.

Až na jediný soubor denárů nemají všechny ostatní mince

zachovány nálezné okolnosti, a tak při jejich hodnocení lze vycházet jen z nich samých a doplnit údaje o knížatech a době jejich vzniku. Celkově lze o českých denárech 11. a 12. století říct, že jejich mincovní obrazy představují dila vysoké výtvarné hodnoty nemající v tehdejší Evropě obdoby.

Ve sbírce mincí jsou zachovány velké i malé denáry. Prvních sedm kusů by mohlo být torzem nálezu z Dřevěnic u Jičína. Malých denárů je celkem 17 kusů a u žádného z nich nejsou k dispozici žádné údaje o jejich původu.

VELKÉ DENÁRY BOLESLAVA II. (972 - 999)

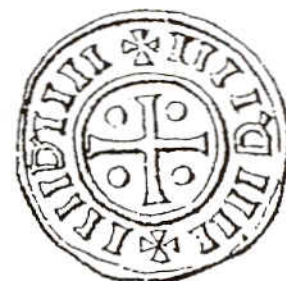
Jediné mince, jejichž původ je pravděpodobně znám, jsou



denáry Boleslava II. Jejich hromadný nálezn byl objeven v roce 1938 anebo těsně před ním údajně v počtu 6 denárů Boleslava II. (972-999). Těchto šest kusů bylo uloženo v muzeu v Teplicích. Mince byly tři typů podle určení numizmatika Pavla Radoměrského, který je po zaslání do Národního muzea zpracoval a publikoval (Radoměřský P.: Zlomek prý jičínského nálezu českých denárů z konce 10. století, Numizmatický časopis československý XIX, 182-

184). Nedlouho poté byly mince v počtu už jen 5 kusů publikovány v soupisu Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, svazku II. vydaném v Praze roku 1956. V roce 1990 nebyly však tyto mince v teplickém muzeu nalezeny.

Ve sbírce mincí muzea jičínského je uloženo celkem sedm denárů Boleslava II. Jedná se o dva typy a dále variantu jednoho z nich podle uvedeného katalogu Eduarda Fialy na tabulce III, kresba 18 a 19 (Fiala III : 18,19). Při běžné praxi dělení jednoho mincovního nálezu mezi několik muzeí a nálezců a rozřazování ražeb podle jednotlivých panovníků (a tím fak-



tické likvidaci výpovědní hodnoty nálezu jako celku) je celkem možné, že těchto sedm denárů je částí mincovního nálezu z Dřevěnice u Jičína. Denárové nálezy 10. století mívají i několik set mincí.

Denáry z jičínské sbírky jsou tzv. ethelredského typu. Tento



název jim byl dán podle mincovního obrazu, který má vzor v mincích anglosaského krále Ethelreda. Na lici (aversu) je boží ruka v oblaku obklopená písmennými znaky a opisem se zkomoleným jménem Boleslava II. Na rubu (reverzu) je poprsí



panovníka s vínkem a stuhami na hlavě a s křížkem před obličejem. - V opisu Boleslavových denárů bývá uvedeno i jméno mincovny - PRAGA a někdy i jméno mincmistra - např. MIZLETA či NACUB. - Mince z jičínské sbírky jsou stříbrné a měří v průměru 21 - 23 mm. Jejich mincovní obraz je velmi dobře zřetelný a používáním nesetřený. Jedna mince má zčásti odlomený okraj a otvor ve středu velmi tenkého střížku. Mincovní obraz na dalším denáru byl vyražen mírně mimo střed. Obr. 1

Tyto velké české stříbrné denáry byly ve své době velmi kvalitní mincí přijímanou nejen v přemyslovském státě, ale i v jeho okolí. Bývají součástí hromadných nálezů mincí nacházených na území tehdejšího polského státu, německých zemí, Kyjevské Rusi i v Podunají.

PhDr. E. Ulrychová
(pokračování příště)

METEOROLOGICKÝ PŘEHLED ZA ROK 2004

V roce 2004 žádný z meteorologických prvků nezpůsobil události, které by dramaticky ovlivnily běžný život v našem regionu.

Stručně je možné tento rok charakterizovat jako teplotně průměrný až lehce podprůměrný a v porovnání s měřeními za uplynulých 9 let jako srážkově výrazně podprůměrný. Častěji se projevovaly rychlé zvraty ve vývoji počasí, které spíše překvapovaly, ale nezpůsobili výraznější škody.

Teploty

Jičín a jeho bezprostřední okolí leží v mírně teplé podnebné oblasti v jejím nejteplejším stupni MT 11. Podle dlouhodobých statistik by se zde mělo do roka vyskytnout 40-50 letních dnů s denním maximem $+25^{\circ}\text{C}$ a více. Rok 2004 se 45 letními dny tedy přesně odpovídá této charakteristice. Během 5 roků ze zmiňovaných 9 ale bylo letních dnů více než 50, nejvíce v roce 2003, kdy jsme jich naměřili dokonce 82. Opačný poměr při porovnání s uplynulými roky vykazují tropické dny, kdy denní maximum dosáhne $+30^{\circ}\text{C}$ a více. V roce 2004 jich bylo cel-

kem 12, stejně jako v roce 2002. Ve dvou letech jich bylo více, ale v 5 letech méně. Toto porovnání ukazuje, že teploty směřují k větším výkyvům. Při menším množství letních dnů stoupá počet dnů tropických.

První den s letní hodnotou jsme zaznamenali 9. června, poslední 15. září. Nad tropických $+30^{\circ}\text{C}$ se jako první dostal až 19. červenec jako jediný den v tomto měsíci. Zbývajících 11 tropických dnů tak připadá na srpen, který se díky tomu stal nejteplejším měsícem roku. Za 9 let našich měření tomu bylo ve všech letech kromě roku 1999. Červenec považují za nejteplejší dlouhodobé tabulky - v posledních letech se však vrchol léta zřetelně posouvá na srpen. V roce 2004 bylo v srpnu 20 letních dnů a měsíční průměr nejvyšších denních teplot dosáhl $+26,71^{\circ}\text{C}$. Přes vysoký počet tropických dní jsme ale nezaznamenali ani jedinou tropickou noc, kdy se teplota udržel na $+20^{\circ}\text{C}$ a více. Nejteplejší noc roku 2004 patří 24. červenci, kdy se minimální teploměr zastavil na $+17,6^{\circ}\text{C}$. V ostatních letech byla vždy nějaká noc tep-

lejší a během 4 let se alespoň 1 tropická noc vyskytla.

Při poklesu teplot pod bod mrazu zaznamenáváme tzv. mrazový den. Podle dlouhodobé charakteristiky se u nás počítá se 110 až 130 takovými dny ročně. Noční teploty v roce 2004 byly lehce nadprůměrné, neboť jsme mrazových dnů zaznamenali pouze 96. Pokud se mráz udržel po celý den, nazývá se tento den jako ledový. Na Jičínku by jich mělo být mezi 30-40 za rok. Zaznamenali jsme jich 27, tedy opět podprůměrné. O mírnějším průběhu zimy v posledních letech svědčí i skutečnost, že 50 ledových dnů bylo pouze v roce 1996. V roce 2002 jich bylo stejně jako v roce 2004 a ve všech ostatních letech ještě méně. Vzácným jevem je v našich podmínkách arktický den, při kterém se po celý den udržel mráz -10°C a větší. Po 29. prosinci 1996 a 4. lednu 2002 jsme jako třetí zaznamenali 25. leden 2004 s denním maximem $-10,2^{\circ}\text{C}$. Leden se stal nejstudnějším měsícem roku s 26 mrazovými dny, z toho 17 ledovými dny a 1 arktickým dnem. Jako jediný měsíc v roce má zápornou hodnotu $-0,21^{\circ}\text{C}$ i pro nejvyšší denní teploty. Měsíční průměr nejnižších denních teplot pro tento měsíc činí $-5,81^{\circ}\text{C}$ ve 2 m nad zemí a $-7,47^{\circ}\text{C}$ v přízemní vrstvě 5 cm nad zemským povrchem. Postavení ledna jako nejstudnějšího měsíce roku sice odpovídá dlouhodobým statistikám, ale za dobu našich měření se potvrdilo pouze čtyřikrát. Stejně často byl na této pozici prosinec a v roce 1996 dokonce únor. Na začátku roku 2004 se poslední ledový den s celodenním mrazem vyskytl 13. února, koncem roku znovu až 11. prosince. Poslední mrazový den jsme na jaře zaznamenali již 30. března ve výšce 2 m nad zemí. Přízemní mrazík ale nepříjemně překvapil dokonce 27. května, tedy dávno po pověstných "ledových mužích". Na podzim poprvé mrzlo 11. října, kdy jsme naměřili ve 2 m $-1,2^{\circ}\text{C}$ v 5 cm $-2,0^{\circ}\text{C}$. To odpovídá dlouhodobým hodnotám, podle kterých období s prvním výskytem mrazu začíná v první



Alej topolů vedoucí z Řehče do Úlitbic

Foto: Mgr. P. Ziková

říjnové dekádě. V roce 2004 tedy bezmrazové období trvalo ve výšce 2 m nad zemí 194 dní, v přízemní vrstvě vzduchu jen 136 dní.

Absolutní teplotní maximum roku 2004 se vztahuje ke dni 13. srpna, kdy maximální meteorologický teploměr ukazoval +32,6°C. Opačný extrém, tedy teplotní minimum, se váže k 24. lednu, kdy minimální meteorologické teploměry se ve 2 m zastavily na -20,8°C a v 5 cm na -24,0°C. Ve standardní výšce v meteorologické budce tedy roční teplotní amplituda činila 53,4°C.

Srážky

Roční srážkový úhrn 586,9 mm je druhý nejnižší za 9 let našich měření. Vzhledem k tomu, že rok 2003 byl ještě sušší (jen 497,9 mm), je na mnoha místech počítován vláhový deficit. Klesá hladina podzemních vod a letní průtoky v řekách a potocích klesají na minimum. Je ale překvapující, že hodnota roku 2004 odpovídá dlouhodobému průměru. Podle rukopisu pana Mencla (1953) byly ale hodnoty pro Jičínsko v desetiletí 1892-1901 vyšší. Jako průměr uvádí roční úhrn srážek 736,3 mm. Nejsušší byl tenkrát rok 1893 s úhrnem 587 mm, což úplně přesně odpovídá roku 2004.

Jako druhý nejsušší vychází rok 2004 také počtem srážkových dní. Zaznamenali jsme jich 137, ještě méně (108) pak pouze v roce 2003. Během 104

dnů s deštěm jsme zachytili 483,9 mm, během 33 dnů se sněžením vznikl vodní ekvivalent 103,0 mm. Z uvedeného vyplývá, že kapalně srážek se na úhrnu podílejí zhruba 4/5. Při porovnání s ostatními lety je pětina podíl pevných srážek poměrně vysoký, vyšší byl jen v roce 1999.

Důležité je rovněž rozdělení srážek během roku. Z tabulek vyplývá, že nejlhčími měsíci roku byly listopad (96,5 mm) a leden (87,6 mm). Jsou to měsíce s nízkými teplotami a navíc mimo vegetační dobu, kdy je spotřeba vody rostlinami velmi nízká. Nejsuššími měsíci roku byly březen (20,4 mm) a duben (31,8 mm). Suchý a teplý průběh jara se jeví jako další charakteristika posledních let. Malá byla v roce 2004 také vydatnost srážek. Nejvyšší úhrn za 24 hodin jsme zaznamenali 19. listopadu, kdy napršelo 24,3 mm. Ve všech ostatních letech byly maximální denní srážky vždy vyšší.

Sněhová pokrývka se vyskytla během 58 dnů, což odpovídá tabulkovým 50-60 dnům. Během většiny let měření bylo dnů se sněhovou pokrývkou méně. Nejvíce se podílí leden se všemi 31 dny a únor se 13 dny. Jen velmi malý je podíl listopadu se 3 dny a prosince s 9 dny. Zbývajících 4 dny patří březnu, kdy sněh naposledy padal 10. března. V závěru roku jsme ho opět zaznamenali až 20. listopadu. Nejvyšší vrstva nového sněhu za

24 hodin o výšce 15 cm napadla 20. ledna, nejvyšší celková vrstva se vytvořila 30. ledna. Dosáhla 32 cm, což je jen o 3 cm méně než dosavadní rekord z roku 2002.

Hodnoty pH zachycených vzorků srážek se pohybovaly mezi pH 3,5 - 5,5 při ročním průměru pH 4,69. Okyselení srážek se rok od roku snižuje, byť po desetínách. Bylo by žádoucí, aby tento příznivý trend nadále pokračoval.

Bourky, oblačnost, vítr

Během roku 2004 jsme zaznamenali 20 dnů s bouřkou. První bouřka odezněla 6. dubna, poslední na závěr prázdnin 31. srpna. Po 7 bouřkových dnech jsme zapsali v červnu a červenci. Výrazné krupobití se Jičínu vyhnulo, pouze drobné krupky padaly 8. dubna, 24. května a 18. srpna.

I když mnoho nepršelo, zaznamenali jsme 141 úplně zatažených dnů, což je po roce 2001 druhý nejvyšší údaj našich měření. Úplně jasno bylo jen ve 14 dnech, což je podprůměrné množství. Je shodné s rokem 2000 a překonané jen rokem 2001, zatímco v ostatních letech bylo bezoblačných dnů vždy více.

Rychlost větru v době našich měření nebývá rekordní. Mimo tuto dobu dosáhly nárazy větru 22,5 m/s dopoledne dne 19. listopadu, což na Beaufortově stupnici odpovídá silné víchřici. Zatímco v prvních sedmi letech našich měření vždy výrazně převažovalo jihovýchodní proudění, v posledních dvou letech převažuje západní a severozápadní vítr.

Maximální nasycení vzduchu vodními parami na 100% v poledních hodinách jsme zaznamenali během 30 dnů, nejvíce se podílel prosinec s 10 mlhavými sychravými dny a měsíčním průměrem 94,65 %. Nejsušší byl vzduch v květnu (60,39 %) s nejnižší roční hodnotou 29%

dne 29. května.

Oblaka pokrývala oblohu průměrně ze 7/10. Nejmenší oblačnost 5/10 patří srpnu, naopak v prosinci činila 9/10. V teplém období roku jsme nejčastěji zaznamenali kusovitou oblačnost typu cumulus, v chladném období výrazně převažovala vrstevnatá oblačnost typu stratus, kdy i po několik dní doprovázela nepříjemnou inverzní situaci se špatnými rozptýlovými podmínkami.

Teplota půdního profilu v hloubce 10 cm dosáhla záporných hodnot pouze při silných mrazech během 22 dnů ledna. Po celý zbytek roku nebyla půda v této hloubce promrzlá. Nejvíce se tato vrstva půdy prohřála na teplotu +26,2°C dne 2. srpna.

Při hydrologických měřeních na řece Cidlině jsme opět zaznamenali minimální průtok vody v letních měsících. Teplota vody se nejvíce prohřála při měření 12. srpna na 17,0°C. Při silných mrazech 29. ledna a 21. prosince jsme naměřili 0°C a při odebrání vzorku se voda ihned změnila v ledovou tříšť. Tradičně ustálena hodnota pH se pohybovala v rozmezí pH 6,5-7,5. Dobrá průhlednost až 100 cm byla zaznamenána při mrazivém počasí 26. února. Po dešti 30. prosince byla voda silně zakalená. Terčík jsme zahlédli teprve při hloubce vodního sloupce pouhých 7 cm.

V rybníce Kníže kolísaly teploty od +1°C během lednových měření až po 24,5°C dne 12. srpna. Při rozvoji "vodního květu" vlivem eutrofizace vody stoupala hodnota pH až na 8,0. Začátkem roku byl rybník pokrytý ledem do 11. března, na konci roku se ledový příkrov vytvořil až v druhé polovině prosince. Za celý rok led pokrýval vodní hladinu po dobu 12 týdnů.

Ekologické praktikum Čtyřlístek
4. ZŠ Jičín

Obsah:

Fajstauerová, H.: Dějiny obcí Úlibice a Řehč	s. 1-8
Plechátý, J.: Úlibice po 2. světové válce	s. 8-9
Franc, V.: Řehč po roce 1945	s. 9-10
Ulrychová, E.: Archeologie Úlibic a Řehč	s. 10
Nyklová, L.: Kostel Zvěstování Panny Marie v Úlibicích	s. 11
Linková, D.: Památky obcí Úlibice a Řehč	s. 11-12
Linková, D.: Národopisné střípky	s. 12-14
Franc, V.: Osobnosti obcí Úlibice a Řehč	s. 14-15
Roudný, E.: Katastrofální povodeň v Úlibicích r. 1936	s. 15
Ziková, P.: Příroda v okolí Úlibic a Řehč	s. 15-16
Há: Jičín v roce 1905	s. 16-18
Turčín, O.: Malíř Jindřich Procházka	s. 18
Čermák, K.: J. K. Tyl v Jičíně	s. 19-21
Ziková, P.: Z Kablíkovy sbírky ptactva	s. 22
Ulrychová, E.: Denáry českých přemyslovských knížat	s. 22-23
Počasí v roce 2004	s. 23-24

Za přízeň a finanční podporu Muzejních novin a dalších akcí
Regionálního muzea a galerie v Jičíně děkujeme firmě

ERONAL®